

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра міжнародних економічних відносин

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА»

Виконала студентка VI курсу, групи МП.м-71а
Спеціальності 292 «Міжнародні економічні
відносини»

Ситник Ганна Вадимівна

Керівник
д.е.н., проф. Петрушенко Ю.М.

Суми – 2018 рік

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної магістерської роботи на тему «ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА»

студентки Ситник Ганни Вадимівни

Актуальність теми, обраної для дослідження, визначається тим, що проблема ефективного ведення зовнішньоекономічної діяльності завжди по-новому постає перед суб'єктами господарювання в Україні та світі. Дана діяльність не локалізується в межах кордонів однієї країни, а здійснюється у сучасному турбулентному світовому економічному середовищі. Саме тому, що дане середовище позначене наявністю значного рівня конкуренції, високих вимог до якості товарів та послуг, а також постійними змінами «правил гри», підприємства повинні постійно аналізувати власну діяльність та знаходити перспективні шляхи її удосконалення.

Метою даної роботи є оцінка умов ведення зовнішньоекономічної діяльності підприємствами в Україні та розробка шляхів її вдосконалення на сучасному етапі розвитку економіки.

Досягнення даної мети зумовлює необхідність виконання таких завдань:

- проведення дефініційного аналізу поняття «зовнішньоекономічна діяльність підприємств»;
- визначення основних підходів до оцінки ефективності ведення ЗЕД на підприємстві;
- дослідження способів оцінки та управління ризиками зовнішньоекономічної діяльності підприємства;
- проведення аналізу умов та результатів ведення зовнішньоекономічної діяльності підприємствами України;
- оцінювання впливу сучасного механізму законодавчого регулювання на ведення зовнішньоекономічної діяльності в Україні;

– проведення аналізу зовнішньоекономічної діяльності на прикладі підприємства;

– виявлення актуальних проблем ведення зовнішньоекономічної діяльності підприємствами в Україні на сучасному етапі;

– визначення шляхів вдосконалення наявного механізму ведення зовнішньоекономічної діяльності підприємствами в Україні.

Об'єктом дослідження є механізм здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємствами України.

Предметом дослідження є сучасні умови та способи ведення зовнішньоекономічної діяльності на підприємствах.

У процесі підготовки роботи використовувались методи дослідження, що базуються на загальнонаукових та емпіричних прийомах економічної науки. Тому в процесі оцінки умов та результатів зовнішньоекономічної діяльності підприємств нами були використані економіко-статистичний метод та метод абстрагування, методи систематизації та узагальнення. Використовувалися методи опису, порівняння, вимірювання та спостереження.

Інформаційну базу роботи складають наукові статті вітчизняних та зарубіжних авторів, дисертації на здобуття наукового ступеня, підручники та посібники з обраної тематики, нормативно-правові акти, аналітичні звіти державних органів управління, дослідження консалтингових агентств, статистичні дані міжнародних організацій, дані державної служби статистики, публікації сайтів, внутрішні дані про діяльність досліджуваного підприємства, дані Державної фіскальної служби, стандарти міжнародних організацій та ін.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у такому:

1) авторському підході до визначення поняття «зовнішньоекономічна діяльність підприємств» та систематизації основних існуючих підходів;

2) авторській систематизації складових елементів системи управління ризиками на підприємстві;

3) виявленні актуальних результатів та проблем зовнішньоекономічної діяльності підприємств в Україні (на прикладі Держаного підприємства «Шосткинський АГРОЛІСГОСП»);

4) дослідженні впливу податкового механізму на здійснення ЗЕД в Україні;

5) удосконаленні системи ЗЕД на підприємстві за допомогою виявлених першочергових шляхів, які повинні бути імплементовані на рівні держави та підприємства.

Одержані результати можуть бути використаними Державним підприємством «Шосткинський АГРОЛІСГОСП» під час формування стратегічних планів щодо удосконалення процесів ведення та управління зовнішньоекономічною діяльністю.

Результати апробації основних положень кваліфікаційної магістерської роботи розглядалися на Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка, фінанси, облік, менеджмент і право в Україні та світі». Збірник тез доповідей міжнародної конференції (Полтава, 1 грудня 2018 р.) у 6 ч. – Полтава: ЦФЕНД, 2018.

Ключові слова: ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ, ЗЕД, МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ОЦІНКА РИЗИКІВ, ЕКСПОРТ, ІМПОРТ, ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ, ЕКСПОРТ ЛІСОМАТЕРІАЛІВ, ВАЛЮТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ, МИТНЕ ОФОРМЛЕННЯ ЕКСПОРТУ.

Зміст кваліфікаційної роботи викладено на 97 сторінках, зокрема список використаних джерел із 60 найменувань, розміщений на 8 сторінках. Робота містить 12 таблиць, 10 рисунків, а також 6 додатків, розміщених на 13 сторінках.

Рік виконання кваліфікаційної роботи – 2018 рік.

Рік захисту роботи – 2018 рік.

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра міжнародних економічних відносин

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

_____ (науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ
(спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»)

студенту _____ курсу, групи _____
(номер курсу) (шифр групи)

_____ (прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи _____

затверджена наказом по університету від «__» _____ 20__ року №__

2. Термін подання студентом закінченої роботи «__» _____ 20__ року

3. Мета кваліфікаційної роботи _____

4. Об'єкт дослідження _____

5. Предмет дослідження _____

6. Кваліфікаційна робота виконується на матеріалах _____

7. Орієнтовний план кваліфікаційної магістерської роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети

Розділ 1 _____
_____ (назва – термін подання)

У розділі 1 _____
_____
_____ (зміст конкретних завдань до розділу, які повинен виконати студент)

Розділ 2 _____
_____ (назва – термін подання)

У розділі 2 _____
_____
_____ (зміст конкретних завдань до розділу, які має виконати студент)

Розділ 3 _____
_____ (назва – термін подання)

У розділі 3 _____
_____
_____ (зміст конкретних завдань до розділу, які повинен виконати студент)

8. Консультації з роботи:

Ро зділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завда ння видав	завда ння прий няв
1			
2			
3			

9. Дата видачі завдання: « ___ » _____ 20__ року

Керівник кваліфікаційної
магістерської роботи _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Завдання до виконання одержав _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	10
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ВЕДЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ	14
1.1 Дефініційний аналіз поняття «зовнішньоекономічна діяльність підприємств».....	14
1.2. Основні підходи до визначення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства.....	19
1.3 Підходи до оцінки ризиків ведення зовнішньоекономічної діяльності на підприємствах	26
РОЗДІЛ 2 АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА УМОВ ВЕДЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ НА РІЗНИХ РІВНЯХ.....	33
2.1 Оцінка умов та результатів ведення зовнішньоекономічної діяльності підприємствами України	33
2.2 Оцінка впливу сучасного механізму законодавчого регулювання на ведення зовнішньоекономічної діяльності в Україні	40
2.3 Аналіз зовнішньоекономічної діяльності на прикладі державного підприємства «Шосткинський агролісгосп»	47
РОЗДІЛ 3 ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЕДЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВАМИ В УКРАЇНІ.....	56
3.1 Основні проблеми здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємствами в Україні на прикладі Державного підприємства «Шосткинський АГРОЛІСГОСП».....	56
3.2 Основні шляхи вдосконалення ведення зовнішньоекономічної діяльності підприємствами в Україні	63
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЕЖРЕЛ.....	76
ДОДАТКИ.....	84

ВСТУП

Із розвитком міжнародних економічних зв'язків у світі та посиленням міжкраїнних інтеграційних процесів, функціонування підприємств всередині національної економіки майже не можливе без втручання тією чи іншою мірою у зовнішньоекономічну сферу. Експорт продукції, купівля необхідних товарів за кордоном, обмін досвідом, залучення технологій, участь у виставках та конференціях, організація торгівлі, орендні операції та навіть обмін валюти є проявами зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання всередині економіки. Підприємства є особливими учасниками зовнішньоекономічних зв'язків, участь яких у більшості випадків визначається саме веденням зовнішньої торгівлі з суб'єктами господарювання інших країн.

Проблема ефективного ведення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктами господарювання в Україні та світі є завжди актуальною, адже дана діяльність не локалізується в межах кордонів однієї країни, а здійснюється у сучасному турбулентному світовому економічному середовищі. Дане середовище позначене наявністю значного рівня конкуренції, високих вимог до якості товарів та послуг, а також постійними змінами «правил гри».

Забезпечення ефективного механізму ведення зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) є одним із важливих кроків на шляху нарощення його конкурентоздатності на світовому ринку. Даний аспект діяльності потребує досить значних організаційних вкладень та затрат часу задля побудови дієвої системи ведення, управління та контролю. Дана система включає багато важливих функцій, виконання яких необхідно забезпечити підприємству, серед яких розробка стратегії зовнішньоекономічної діяльності, аналіз внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на здійснення ЗЕД підприємством, оцінка ризиків, розробка плану дій, моніторинг та контроль, збір інформації, перевірка відповідності сучасним вимогам та тенденціям та багато інших.

Безумовно, оцінка ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства та розробка подальших шляхів її вдосконалення буде значно різнитися в залежності від розмірів, форми власності, сфери діяльності та багатьох інших параметрів. Багато авторів у своїх працях приділяють увагу саме організації зовнішньоекономічної діяльності на промислових підприємствах. Серед авторів, що займалися дослідженням даного напрямку ЗЕД можна назвати праці Вакульчик О. М., Гавловської Н.І., Дейнеко Л.В., Дубицького Д. П., Ковалевської А.В., Купчак Я. П., Мантур-Чубатої О.С., Машталір П.М., Свідерської А.В. Різноманітні теоретичні та практичні аспекти зовнішньоекономічної діяльності також розкриті у роботах значної кількості авторів, серед яких варто виділити наступні прізвища: Вічевич А. М., Гребельник О. П, Гришко Н.В., Дідківській М. І., Заєць М.А., Козак Ю.Г., Логвінова Н.С., Новак В.О., Прокушев Є. Ф., Стрельбіцька Н.Є. та інші.

Не зважаючи на значну кількість робіт присвячених даній тематиці у вітчизняній економічній літературі, актуальність дослідження даного аспекту діяльності підприємств ніколи не втратить своєї актуальності, адже, як уже було зазначено, дана діяльність здійснюється у динамічному середовищі, що передбачає постійні зміни в умовах, способах та результатах зовнішньоекономічної діяльності.

Метою даної роботи є оцінка умов ведення зовнішньоекономічної діяльності підприємствами в Україні та розробка шляхів її вдосконалення на сучасному етапі розвитку економіки.

Досягнення даної мети зумовлює необхідність виконання таких завдань:

- проведення дефініційного аналізу поняття «зовнішньоекономічна діяльність підприємств»;
- визначення основних підходів до оцінки ефективності ведення ЗЕД на підприємстві;
- дослідження способів оцінки та управління ризиками зовнішньоекономічної діяльності підприємства;

- проведення аналізу умов та результатів ведення зовнішньоекономічної діяльності підприємствами України;
- оцінювання впливу сучасного механізму законодавчого регулювання на ведення зовнішньоекономічної діяльності в Україні;
- проведення аналізу зовнішньоекономічної діяльності на прикладі підприємства;
- виявлення актуальних проблем ведення зовнішньоекономічної діяльності підприємствами в Україні на сучасному етапі;
- визначення шляхів вдосконалення наявного механізму ведення зовнішньоекономічної діяльності підприємствами в Україні.

Об'єктом дослідження є механізм здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємствами України.

Предметом дослідження є сучасні умови та способи ведення зовнішньоекономічної діяльності на підприємствах.

У процесі підготовки роботи використовувались методи дослідження, що базуються на загальнонаукових та емпіричних прийомах економічної науки. Тому в процесі оцінки умов та результатів зовнішньоекономічної діяльності підприємств нами були використані економіко-статистичний метод та метод абстрагування, методи систематизації та узагальнення. Використовувалися методи опису, порівняння, вимірювання та спостереження.

Інформаційну базу роботи складають наукові статті вітчизняних та зарубіжних авторів, дисертації на здобуття наукового ступеня, підручники та посібники з обраної тематики, нормативно-правові акти, аналітичні звіти державних органів управління, дослідження консалтингових агентств, статистичні дані міжнародних організацій, дані державної служби статистики, публікації сайтів, внутрішні дані про діяльність досліджуваного підприємства, дані Державної фіскальної служби, стандарти міжнародних організацій та ін.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у такому:

- 1) авторському підході до визначення поняття «зовнішньоекономічна діяльність підприємств» та систематизації основних існуючих підходів;

- 2) авторській систематизації складових елементів системи управління ризиками на підприємстві;
- 3) виявленні актуальних результатів та проблем зовнішньоекономічної діяльності підприємств в Україні (на прикладі Держаного підприємства «Шосткинський АГРОЛІСГОСП»);
- 4) дослідженні впливу податкового механізму на здійснення ЗЕД в Україні;
- 5) удосконаленні системи ЗЕД на підприємстві за допомогою виявлених першочергових шляхів, які повинні бути імплементовані на рівні держави та підприємства.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ВЕДЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

1.1 Дефініційний аналіз поняття «зовнішньоекономічна діяльність підприємств»

Ведення зовнішньоекономічної діяльності підприємствами є досить важливим фактором оцінки участі держави в міжнародних економічних відносинах, адже вона визначає можливість конкурентної боротьби вітчизняних підприємств на світових ринках. Зміцнення та розширення зовнішньоекономічних зв'язків країни передусім визначається впевненим веденням зовнішньоекономічної діяльності окремими суб'єктами господарювання в цій країні.

Підприємства, які успішно ведуть зовнішньоекономічну діяльність, є рушійною силою для нарощення та удосконалення виробництва, що у свою чергу є передумовою нарощення конкурентоспроможності всією країною, а відтак є підґрунтям для забезпечення сталого економічного зростання. Отже саме тому тематика формування, вдосконалення, управління та оцінки ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства постійно знаходиться у полі зору дослідників.

Безумовно, в процесі дефініційного аналізу поняття необхідним є розгляд нормативно-правових актів, в яких тлумачення понять мають офіційне затвердження. Розглянемо визначення сутності поняття зовнішньоекономічної діяльності, що наводить вітчизняне законодавство. У законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» вона визначається як «діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами» [1]. Дане визначення є досить

узагальненим, адже включає діяльність всіх суб'єктів господарства, які так або інакше беруть участь у міжнародних взаємовідносинах.

Важливу роль у законодавчому регулюванні ЗЕД відіграє і Господарський кодекс України [2]. Тут у Розділі VII зовнішньоекономічна діяльність визначається в дещо іншому аспекті: ЗЕД є господарською діяльністю, яка в процесі свого здійснення вимагає перетину митного кордону України майном, яке вказане в частині 1 статті 139 Кодексу, і/або робочою силою. Дане визначення має один суттєвий недолік, адже не всі види зовнішньоекономічної діяльності, що визначені у тому числі й законодавством, характеризуються перетинанням митного кордону країни.

Досить схоже на закріплене в законодавстві визначення надається і у підручнику І. В. Багірової, де зовнішньоекономічна діяльність визначається як діяльність суб'єктів господарської діяльності (найчастіше підприємств) та іноземних суб'єктів господарської діяльності (іноземних підприємств), що базується на їх взаємовідносинах і здійснюється на території країни, або за її межами [3]. Проте, на відміну від законодавчо закріпленого визначення, автор зазначає, що дана діяльність найчастіше притаманна саме підприємствам. Також у даному підручнику підкреслюється те, що зовнішньоекономічна діяльність підприємств, насамперед, знаходить своє відображення в здійсненні експортних та імпорتنих торгових операцій.

А. П. Гребельник надає також дещо схоже визначення ЗЕД як процесу господарювання суб'єктів країни та іноземних суб'єктів, яке засноване на їх взаєминах та має місце як на території України, так поза її межами [4].

М. І. Дідковський дещо обмежує поняття ЗЕД, визначаючи його з позиції зовнішньоекономічних операцій на мікрорівні, головною метою яких є отримання прибутку в умовах самоокупності [5].

Згідно з визначенням Є. Ф. Прокушева, ЗЕД є сукупністю форм вияву міжнародних економічних відносин, і являю собою процес формування та розвитку господарських зв'язків між суб'єктами міжнародної економіки [6].

Г. А. Маховікова та Н. Ф. Гофман визначають ЗЕД як сукупність організаційно-економічних, виробничо-господарських і комерційних функцій підприємств та фірм, які пов'язані із співпрацею з закордонними партнерами [7].

В економічному словнику редакції Л.Г. Мельника зовнішньоекономічна діяльність визначається як сфера економічної діяльності держави та підприємств, що тісно зв'язана з експортом та імпортом товарів, іноземним кредитуванням та інвестуванням, а також здійсненням спільних міжнародних країнами проектів [8].

Гришко Н.В. наводить визначення зовнішньоекономічної діяльності підприємств як категорії. У даному дослідженні ЗЕД підприємств є сферою господарської діяльності, що пов'язана з міжнародною виробничою та науково-технічною кооперацією, експортом та імпортом продукції, виходом підприємства на зовнішній ринок [9].

Також досить узагальнене визначення наведене у підручнику під редакцією В. О. Новак [10]: зовнішньоекономічна діяльність є процесом організації та розвитку господарських зв'язків між резидентами різних країн.

Іншу складову ведення зовнішньоекономічної діяльності виокремлює у своєму трактуванні А. В. Ковалевська. Так, вона визначає економічну сутність ЗЕД підприємства як особливу галузь теоретичних та практичних знань, які пов'язані з організацією та технологією здійснення міжнародних комерційних операцій у процесах міжнародного обміну продукцією та послугами, що виникає лише за умови включення закордонного контрагента до одного з циклів процесу виробництва [11].

Розглянувши ряд визначень зовнішньоекономічної діяльності в цілому та зовнішньоекономічної діяльності підприємств, можна говорити про те, що вітчизняні науковці не мають єдиного уніфікованого підходу щодо трактування даних понять. Деякі з визначень містять неточності, деякі - є надто узагальнюючими.

Також, важливо зазначити, що багато авторів не наводять прямого тлумачення ЗЕД у своїх працях. Вони визначають певні риси та складові, притаманні зовнішньоекономічній діяльності, і цим самим розкривають суть та основні характеристики даної категорії. Так, наприклад, Козак Ю.Г. у своєму підручнику [12] наводить наступну інформацію про ЗЕД: зовнішньоекономічна діяльність спрямована на вирівнювання темпів економічного розвитку; порівняльність витрат виробництва на вітчизняному та світовому ринках; використання переваг міжнародного поділу праці. Функції ЗЕД також розкривають сутність даного поняття. До них відносять: організацію та обслуговування міжнародного обміну результатами праці та природними ресурсами в матеріальних та вартісних формах; визначення споживчої вартості для продуктів міжнародного поділу праці; організацію міжнародного обігу грошових коштів. Практичне значення зовнішньоекономічної діяльності полягає в можливості отримання валютної виручки від експорту, удосконалення технічного рівня виробництва (завдяки імпорту, більш ефективних технік та технологій), виробництва конкурентоспроможної продукції.

Зважаючи на існування множинних підходів до визначення поняття зовнішньоекономічна діяльність, необхідним, на нашу думку, є систематизація та аналіз даних підходів. У таблиці 1.1 наведені основні напрямки тлумачення даного поняття, а також оцінка їх релевантності.

Провівши дефініційний аналіз поняття зовнішньоекономічна діяльність підприємства, ми можемо знову підтвердити те, що дане поняття не має єдиного трактування в вітчизняній економічній літературі. Найбільш розповсюдженим є визначення ЗЕД як виду (сфери) діяльності підприємства, що базується на взаємозв'язках із суб'єктами господарювання інших країн. Важливо наголосити, що дане поняття не повинно мати обмежень щодо суб'єктів взаємодії (тобто підприємство при здійсненні ЗЕД може взаємодіяти з будь-якими суб'єктами, а не лише з іноземними підприємствами), також воно не повинно бути обмежене окремими видами діяльності (це означає що ЗЕД

підприємства на сучасному рівні не обмежується експортом та імпортом товарів, кредитуванням, інвестиціями, або ж здійсненням певних спільних проектів).

Таблиця 1.1 – Основні підходи до визначення поняття «зовнішньоекономічна діяльність підприємств»

Підхід	Автори	Оцінка
Визначення ЗЕД як виду діяльності, що базується на взаємовідносинах суб'єктів господарювання різних країн	Законодавство України; І. В. Багорова, Н. І. Редіна, В.Є. Власюк, О. О. Гетьман; А. П. Гребельник	Даний підхід є досить узагальненим і дає можливість включення багатьох різновидів діяльності різних суб'єктів господарювання. Також важливо зазначити те, що наразі ЗЕД є інтегрованою та впливає на більшість видів діяльності підприємства, а не є її окремим видом. У більшості випадків даний підхід потребує уточнення.
Визначення ЗЕД як сукупності зовнішньоекономічних операцій на мікрорівні	М. І. Дідківський	Даний підхід є більш деталізованим, проте не враховує можливості здійснення операцій іншого характеру, які також належить до сфери ЗЕД. Безумовно, у даному випадку, мікрорівень також включає діяльність інших суб'єктів господарювання, які діють на мікрорівні.
Визначення ЗЕД як сукупності функцій підприємств, які пов'язані із співпрацею з закордонними партнерами	Н. Ф. Гофман, Г. А. Маховікова	Даний підхід також є досить обмеженим, адже не включає й інші функції підприємств, які не пов'язані зі співпрацею з закордонними партнерами, проте напряму належать до сфери ЗЕД.
Визначення ЗЕД як сфери економічної діяльності підприємств, яка включає декілька основних напрямків діяльності	Л. Г. Мельник; Н. В. Гришко	Даний підхід є подібним до визначення ЗЕД як виду діяльності, проте у ньому наявне уточнення щодо конкретних напрямків, які включаються до даної сфери. Проте, у більшості випадків, конкретизація напрямків робить неможливим включення інших напрямків діяльності, які також входять до сфери ЗЕД.
Визначення ЗЕД як процесу організації та розвитку господарських зв'язків	В. О. Новак	Взагалом визначення ЗЕД як процесу є не зовсім доцільним, адже «процес» є послідовною сукупністю дій. Дане поняття не зовсім корелює з реальними проявами ЗЕД на підприємстві, адже її здійснення не завжди відбувається саме як процес.

Продовження таблиці 1.1

Визначення ЗЕД як галузі теоретичних та практичних знань	А. В. Ковалевська	Дане трактування є неповним, адже зовнішньоекономічна діяльність включає не лише набуті знання та навички, а й інші аспекти, які пов'язані з її здійсненням у динамічному середовищі.
--	-------------------	---

Підсумовуючи вищесказане, можна зазначити, що в сучасних умовах зовнішньоекономічна діяльність підприємства являє собою його участь у системі міжнародних економічних відносин з приводу виробництва, торгівлі, інвестицій та фінансів. ЗЕД на сьогодні є багатомірною цілісною системою господарювання. Основини підсистемами тут виступають зовнішньоторговельна діяльність та міжнародна виробничо-інвестиційна діяльність.

1.2. Основні підходи до визначення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства

Сучасна наукова література наводить різноманітні підходи до класифікації показників, які використовуються у процесі визначення ефективності ЗЕД. Різні показники мають різне призначення, саме тому використання деяких із них є більш доцільним для окремих видів моніторингу та аналізу ЗЕД.

Для більш детального окреслення цілей при здійсненні оцінки ефективності ЗЕД, наведемо основні задачі, які повинен вирішувати аналіз зовнішньоекономічної діяльності:

- 1) оцінювання рівня якості виконання зобов'язань конкретним підприємством по контрактам із іноземними партнерами;
- 2) дослідження динаміки здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємством;

- 3) аналіз раціональності використання засобів при виконанні зобов'язань по контрактам;
- 4) розрахунок коефіцієнта віддачі оборотного капіталу для визначення рівня раціональності використання оборотного капіталу в ході ведення ЗЕД підприємством;
- 5) оцінювання фінансових результатів ЗЕД підприємства;
- 6) оцінювання фінансового стану, платоспроможності та рентабельності [13].

У ході оцінки ефективності зовнішньоекономічної діяльності в основному використовуються дані оперативного та бухгалтерського обліку та звітності, а також інші внутрішні та зовнішні джерела інформації. Дані, що аналізуються, мають бути отримані в результаті точних арифметичних обчислень, взаємно узгодженими та достовірними показниками звітності та обліковими даними. На етапі вивчення та обробки залученої вихідної інформації застосовують різноманітні методи аналізу та статистичної обробки даних.

Досить обґрунтованим поширеним [12, 14] є підхід до оцінювання зовнішньоекономічної діяльності підприємства, який ділить майже всі наявні показники на чотири групи:

- абсолютні показники (оцінка обсягів експорту; імпорту; обсягів накладних витрат на експорт/імпорт; середнього залишку коштів; кількості та суми отриманих рекламацій; кількості задоволених рекламацій та ін.);
- відносні показники (розрахунок індексів динаміки: вартості; фізичного обсягу; індексу ціни; коефіцієнтів виконання зобов'язань по експорту й імпорту; середньої тривалості обороту операцій; коефіцієнта віддачі коштів від здійснених операцій);
- показники структури (товарна структура експорту або імпорту; географічна структура експорту або імпорту; структура накладних витрат на експорт або імпорт);

– показники ефективності (валютна ефективність експорту/імпорту; ефективність експорту/імпорту; середня тривалість обороту експортної (імпортної) операції; коефіцієнт віддачі коштів від експортних/імпортних операцій; ефективність експорту/імпорту).

Також для проведення оцінки ефективності зовнішньоекономічної діяльності можна використовувати систему показників [14], що наведена в наступній таблиці.

Таблиця 1.2 – Характеристика розрахунків показників результативності зовнішньоекономічної діяльності

Метод розрахунку	Одиниці виміру	Критерійне значення	Зміст показника
Коефіцієнт віддачі повних експортних витрат, $V_{e.v.}$			
Відношення доходу від експорту до повних витрат на експорт	Грн / грн	$V_{e.v.} > 1$	Розмір експортної виручки, який припадає на одну гривню повних витрат на виробництво та обіг експортної продукції
Ефективність експорту, E_{exp}			
Відношення прибутку від експорту до повних витрат на експорт	Грн / грн	$E_{exp} > 0$	Обсяг прибутку отриманий підприємством з кожної гривні повних витрат у сфері виробництва та обігу експортної продукції
Рентабельність експортної продукції, R_{exp}			
Відношення прибутку від експорту до витрат на виробництво експортної продукції	%	$R_{exp} > 0$	Порівняння ефективності виробництва продукції на зовнішньому і внутрішньому ринках

Розглянемо більш детально підходи до розрахунків показників ефективності ЗЕД. Доцільним є розмежування оцінки ефективності експорту та імпорту підприємства, адже вони не завжди відіграють однаково вагому роль у формуванні зовнішньоекономічної діяльності.

До показників ефективності експортної діяльності належать:

1. Показник економічної ефективності експорту ($E_{ef.e.1}$) може бути визначений при діленні обсягу чистої виручки в іноземній валюті по реалізованому товару (розрахований у гривні по офіційному курсу в день

надходження даної валютної виручки) ($ЧВ_e$) та суми повних витрат на експорт продукції підприємством ($ПВ_e$). Даний показник характеризує обсяг гривневого доходу отриманого від реалізації товарів на експорт, який припадає на кожен гривню витрачену для цього підприємством:

$$E_{ef.e.1} = ЧВ_e / ПВ_e \quad (1.1)$$

2. Іншим шляхом ефективність експорту ($E_{ef.e.2}$) може бути розрахована як дохідність реалізації експортної продукції на внутрішньому ринку. Вона розраховується відношенням вартості експортної продукції вираженої у внутрішніх цінах ($В_{e.в.ц.}$) і виробничої собівартості даних товарів ($СВ_e$):

$$E_{ef.e.2} = В_{e.в.ц.} / СВ_e \quad (1.2)$$

3. Інший показник ефективності експорту ($E_{ef.e.3}$) визначає ефективність використання виробничих фондів для експорту та обчислюється в результаті множення коефіцієнта чистого прибутку від експорту ($\frac{ЧВ_e - ПВ_e}{ЧВ_e}$) та коефіцієнта оборотності активів ($\frac{ЧВ_e}{A_e}$). $ЧВ_e$ тут є чистою виручкою за реалізований товар в іноземній валюті, а A_e - середньорічною вартістю основних фондів (оборотних та виробничих), які використовуються для виробництва експортної продукції:

$$E_{ef.e.3} = \frac{ЧВ_e - ПВ_e}{ЧВ_e} \times 100\% \times \frac{ЧВ_e}{A_e} \quad (1.3)$$

Його значення характеризує ефективність використання активів, у той же час перший коефіцієнт є показником частки прибутку в результатах експорту підприємства, а другий коефіцієнт у формулі вказує на те, скільки разів за досліджуваний обернувся авансований на експорт капітал у досліджуваному періоді. Отже можна сказати, що зі збільшенням значень обох частин формули, експорт даних товарів є вигіднішим.

Експорт певних товарів є вигідним для підприємства, коли $E_{ef.e.1} > 1$, а також за умови, що дохідність реалізації продукції на експорт на зовнішніх

ринках є вищою за дохідність реалізації даної продукції на внутрішньому ринку. Тобто $E_{\text{еф.е.1}} > E_{\text{еф.е.2}}$.

4. Також при визначенні ефективності експорту на підприємстві необхідним є визначення його валютної ефективності [12]. Валютна ефективність експорту ($E_{\text{в.е.}}$) у першу чергу є показником купівельної сили валюти, її курсу. Вона є співвідношенням суми добутків ціни i -го експортного товару в іноземній валюті (ЦВЕ_i) та обсягу експорту даного товару (KE_i) до суми добутків обсягів витрат виробництва та реалізації одиниці i -го товару (BE_i) й обсягів експорту i -го товару (KE_i):

$$E_{\text{в.е.}} = \frac{\sum_{i=1}^n \text{ЦВЕ}_i \times \text{KE}_i}{\sum_{i=1}^n \text{BE}_i \times \text{KE}_i} \quad (1.4)$$

Варто відзначити, що сам по собі даний показник не говорить нічого про ефективність експорту та потребує порівняння отриманих значень з певними базовими показниками. Таким показником найчастіше є валютний курс. За умови, коли даний коефіцієнт є більшим за значення зворотного курсу обміну валюти, така експортна діяльність може вважатися ефективною.

В аналізі ефективності імпорту підприємства важливим також є визначення його валютної ефективності.

1. Показник валютної ефективності імпорту ($E_{\text{в.і.}}$) розраховується майже так само, як і показник валютної ефективності експорту. Тут він розраховується як співвідношення суми добутків ціни товару на внутрішньому ринку (ЦРВ_i) та обсягів імпорту даного товару (KI_i) до загальної суми добутків валютних цін товарів (Ц_i) та обсягів їх імпорту (KI_i):

$$E_{\text{в.і.}} = \frac{\sum_{i=1}^n \text{ЦРВ}_i \times \text{KI}_i}{\sum_{i=1}^n \text{Ц}_i \times \text{KE}_i} \quad (1.5)$$

Так само як і валютна ефективність експорту, даний показник найчастіше має базу порівняння саме валютний курс. Проте тут порівняння здійснюється для значенням курсу за прямим котируванням.

2. Економічна (абсолютна) ефективність імпорту ($E_{ef.i}$) може бути розрахована при діленні вартості імпортової продукції на внутрішньому ринку ($BI_{в.р.}$) на обсяг витрат для придбання даної продукції (B_i):

$$E_{ef.i.} = BI_{в.р.} / B_i \quad (1.6)$$

Імпортна діяльність підприємства тут є ефективнішою при збільшенні даного показника за одиницю: $E_{ef.i} > 1$.

3. Показник економічного ефекту від імпорту ($E_{e.i}$) обчислюється при відніманні від вартості імпортової продукції на внутрішньому ринку ($BI_{в.р.}$) витрат на її придбання (B_i):

$$E_{e.i.} = BI_{в.р.} - B_i \quad (1.7)$$

4. Визначивши показник (1.7) ми можемо розрахувати показник рентабельності імпорту (P_i). Для його розрахунку потрібно поділити показник економічного ефекту на обсяг витрат на придбання імпортової продукції:

$$P_i = E_{e.i.} / B_i \quad (1.8)$$

Рентабельність імпорту є розрахованим розміром прибутку від реалізації імпорту на одну гривню витрат для його придбання.

При дослідженні способів визначення ефективності імпорту товарів виробничого призначення значну увагу приділяють саме ефективності залучення до процесів виробництва імпортованого обладнання й устаткування [15]. Вона визначається двома способами:

Базою першого є модель порівняльної економічної ефективності ($E_{ef.i.1}$). Даний спосіб полягає у визначенні відношення економічного ефекту від використання устаткування вітчизняного виробництва як альтернативи (E_A) та ефекту від використання імпортованого обладнання (E_I). Необхідним тут є виконання умови, що $E_{ef.i.1} > 1$. Економічним змістом цього показника є можливість визначення того, у скільки разів імпортна продукція ефективніша за продукцію, що може бути її вітчизняною альтернативною.

$$E_{ef.i.1} = \frac{E_A}{E_I} \quad (1.9)$$

Другим способом визначення ефективності імпорту є розрахунок показника ($E_{ef.i.2}$), який визначається як співвідношення обсягів продукції, що була випущена в певному періоді на певному устаткуванні (ОП), та ціною придбання імпортного обладнання ($\Pi_{куп.i}$).

$$E_{ef.i.2} = ОП / \Pi_{куп.i} \quad (1.10)$$

Даний показник визначає фондівдачу та вартість продукції, у виробництві якої використовується дане устаткування, на одну гривню витрат на його придбання. Даний спосіб дозволяє визначати найбільш ефективний варіант, тобто той, для якого значення показника фондівдачі є більшим.

У тому випадку, коли підприємство виконує і експортні, й імпорتنі операції, необхідним є аналіз ефективності його зовнішньоекономічної діяльності в цілому. Даний аналіз може бути здійсненим за допомогою розрахунку показника інтегрального економічного ефекту (ІЕ), що є сумою економічних ефектів імпорту та експорту. Він є показником загального прибутку від ЗЕД:

$$IE = E_{e.e.} + E_{e.i.} \quad (1.11)$$

Іншими показниками ефективності експортно-імпортової діяльності є ефект від зовнішньоторговельних операцій ($E_{зТО}$) та економічна ефективність зовнішньоторговельних операцій ($E_{ef.зТО}$).

Ефектом від зовнішньоторговельних операцій є різниця між витратами на виробництво експортної продукції (ВЕ) та витратами на виробництво товарів, що імпортуються (ВІ):

$$E_{зТО} = ВЕ - ВІ \quad (1.12)$$

У випадку, якщо витрати на виробництво імпортової продукції всередині країни перевищують витрати на виробництво експортної продукції, таку зовнішньоторговельну діяльність можна назвати вигідною.

Одним із показників рентабельності є показник економічної ефективності зовнішньоторговельних операцій ($E_{ef.зТО}$). Він є співвідношенням прибутку від зовнішньоторговельних операцій ($\Pi_{зТО}$) та витрат на дані операції ($В_{зТО}$):

$$E_{\text{ef.зТО}} = \Pi_{\text{зТО}} / B_{\text{зТО}} \quad (1.13)$$

Таким чином, чим більше значення даного показника, тим вища ефективність ЗЕД підприємства.

Безумовно, у ринкових умовах існування підприємства, воно не може обмежуватися лише деякими класичними показниками оцінки ефективності зовнішньоекономічної діяльності, адже дані показники не завжди визначають реальний ефект впливу такої діяльності на фінансову ситуацію, загальну ефективність діяльності підприємства, а також рівень його платоспроможності. Для елімінації подібних недоліків та для більш глибокої оцінки ефективності ЗЕД можливим є дослідження економічної безпеки підприємства через оцінку ризиків його функціонування в зовнішньоекономічному середовищі. Даний підхід дозволяє оцінити ефект впливу негативних факторів ЗЕД на становище досліджуваного підприємства.

1.3 Підходи до оцінки ризиків ведення зовнішньоекономічної діяльності на підприємствах

Безумовно, розрахунок лише кількісних показників не дозволяє охарактеризувати ситуацію з веденням ЗЕД на підприємстві повною мірою. Існує безліч інших чинників які так чи інакше впливають на динаміку та ефективність зовнішньоекономічної діяльності.

Повну картину можливо описати завдяки врахуванню та використанню наступних аспектів аналізу:

- інституційний – оцінка організаційних, правових та політичних умов здійснення зовнішньоекономічної діяльності;
- комерційний (ринковий) – оцінка наявної ринкової ситуації та імовірності змін в ринкових умовах;

- технічний – вивчення технічної сторони ведення певної діяльності або реалізації проекту та визначення ступеня вдосконалення технічної підтримки;
- фінансовий – вивчення ефективності ЗЕД в інтересах власника, оцінка фінансового становища;
- економічний – порівняння вигод та витрат, а також визначення переваг, які отримує підприємство при веденні зовнішньоекономічної діяльності; даний аспект аналізу також включає визначення ризику, який буде пов'язаний із зазначеною діяльністю.
- соціальний – оцінка соціальних передумов та наслідків зовнішньоекономічної діяльності;
- екологічний – оцінка впливу деяких зовнішньоекономічних операцій та проектів на навколишнє середовище та екологічну політику уряду [16].

Необхідно зазначити, що навіть проведення більшості видів аналізу не може забезпечити абсолютну ефективність діяльності підприємства у зовнішньоекономічному середовищі. Завжди існує певний рівень ризику, зумовлений неможливістю стовідсотково передбачити зміни даного середовища, в основі якого лежить соціально-економічні взаємовідносини. Підприємства постійно прагнуть до ефективної та результативної зовнішньоекономічної діяльності, і саме тому правильна оцінка ризику займає вагоме місце в аналізі.

Ризики зовнішньоекономічної діяльності – це особлива група ризиків, що мають місце тоді, коли підприємство бере участь у певних зовнішньоекономічних операціях. Проте, різні види зовнішньоекономічної діяльності підприємства передбачають існування різних видів ризиків.

Основними факторами для визначення ризиків ЗЕД є наступні:

- на макrorівні: сповільнення темпів економічного росту, рівень інфляції, зміни (погіршення) в торговому та платіжному балансі країни, зростання

внутрішнього та зовнішнього боргу держави, скорочення золотовалютних резервів, перетікання капіталу, політичні зміни;

- на мікрорівні: погіршення фінансово-господарського стану контрагента, погіршення платоспроможності або ж повна неплатоспроможність позичальника або покупця, коливання курсів валют при кредитних угодах, нестабільність відсоткових ставок, зниження ступеня довіри до контрагента.

Можна виділити наступні основні специфічні види ризиків зовнішньоекономічної діяльності:

1) ризик країни (залежність діяльності суб'єктів ЗЕД від соціально-економічного та політичного стану в їх країнах);

2) митний ризик (пов'язаний із можливістю виникнення проблем к процесах митного оформлення);

3) валютний ризик (можливість істотних змін у валютних курсах між датою укладення угоди та датою здійснення платежу, а також можливість інфляційного зростання, яке призводить до девальвації національної валюти відносно валюти контракту);

4) ризики міжнародного маркетингу (можливі наслідки від неефективної діяльності спеціалістів з маркетингу на підприємстві, що займається ЗЕД);

5) ризики міжнародних перевезень (транспортний ризик);

6) ризик міжнародного контракту (пов'язаний із наслідками неправильного укладання контрактів, наявністю у ньому помилок тощо);

7) ризики, пов'язанні з іноземним контрагентом (проблеми та збитки пов'язані з недобросовісним виконанням обов'язків іноземним контрагентом);

8) ризики міжнародного конкурентного середовища (наявність на зовнішніх ринках великих конкуруючих підприємств, що ускладнює вихід на зовнішні ринки підприємством) [17].

Підходи до класифікації ризиків зовнішньоекономічної діяльності підприємства наведені в додатку А.

Необхідність збільшення ефективності ведення зовнішньоекономічної діяльності на підприємствах зумовлює потребу в проведенні якісного аналізу ризиків. Необхідним є виявлення внутрішніх та зовнішніх чинників впливу на ЗЕД, здійснення прогнозування настання можливих ризиків, систематизація та групування ризиків за ступенем імовірності їх настання.

Методи, які застосовуються в процесі оцінки ризиків зовнішньоекономічної діяльності, можна розподілити на наступні групи:

1. Кількісні методи оцінки ризиків ЗЕД: статистичний, аналіз доцільності витрат, комбінований, аналітичний, метод імітаційного моделювання Д. Герца, метод аналогій, метод оцінки прибутковості активів CAPM, метод еквівалентів [17, 18];

2. Якісні методи оцінки ризику ЗЕД: метод експертних оцінок, метод Дельфі, «дерево рішень», метод сценаріїв [20].

На практиці для оцінки ризиків зовнішньоекономічної діяльності найчастіше використовують експертний метод, що базується на суб'єктивній оцінці прогнозованих факторів діяльності. Проте у питаннях вибору конкретного методу оцінювання науковці не мають єдиного бачення. Отже в даному процесі необхідним є застосування критерії вибору:

– в залежності від виду ризику ЗЕД (сукупний зовнішньоекономічний ризик, наприклад, можна оцінити за допомогою методу сценаріїв та методів математичного прогнозування, ризик країни – за оцінювальними методами та розрахунками провідних консалтингових фірм, валютні ризики – методом зовнішньоекономічного прогнозування тощо;

– в залежності від поставленого завдання оцінки (для оцінювання ефективності інвестиційних проектів доцільно використовувати аналітичний метод;

– в залежності від етапу управління (на етапі встановлення взаємозв'язків між ризиками та проведення дослідження ефективності їх оцінювання доцільно використовувати експертний метод, на етапі запровадження певного механізму управління ризиками – евристичний метод);

– в залежності від кількості, повноти та достовірності задокументованої інформації, можливостей залучення та збору інформації, наявності кадрових ресурсів, їх якості, вартості оцінювання та ресурсних обмежень [21].

Однозначно можна сказати, що найбільш популярними серед вчених є саме статистичний та експертний методи оцінювання ризиків ЗЕД.

Деякі вчені вважають, що ризики зовнішньоекономічної діяльності практично неможливо правильно та достовірно представити й оцінити за допомогою статистичного методу оцінки. Проте дехто з авторів пропонує проведення паралельно з тим якісного аналізу ризиків ЗЕД, ранжування виявлених факторів, ідентифікації найбільш суттєвих, кількісної оцінку ступенів недосягнення прогнозного результату, розрахунку відхилення від запланованих величин у вартісному еквіваленті, визначення основних зон ризику, які мають найбільший вплив на результат та прогнозу зовнішньоекономічних ризиків [22].

Отже достатнього поширення у науковій літературі набуло саме паралельне застосування статистичного та експертного методів у проведенні кількісної та якісної оцінки зовнішньоекономічних ризиків підприємства.

Управління зовнішньоекономічними ризиками на підприємстві – окремий повноцінний аспект ведення ЗЕД. Якісна оцінка та прийняття правильних превентивних заходів потребує глибинного аналізу значних обсягів інформації.

Можна навести визначення процесу управління ризиками на підприємстві як комплексу управлінських заходів, що здійснюються задля впливу на ведення зовнішньоекономічної діяльності з метою забезпечення найбільш повного урахування можливих комерційних і валютно-фінансових ризиків, обґрунтованої оцінка їх впливу та розробки можливостей їх зниження до оптимально можливих меж задля зменшення ймовірності настання негативних подій та нейтралізації потенційно можливих наслідків [18].

Узагальнюючи складові елементи управління ризиками зовнішньоекономічної діяльності, наведені в різних джерелах [17,18,21], можемо сформулювати схему наведену на рисунку 1.1.

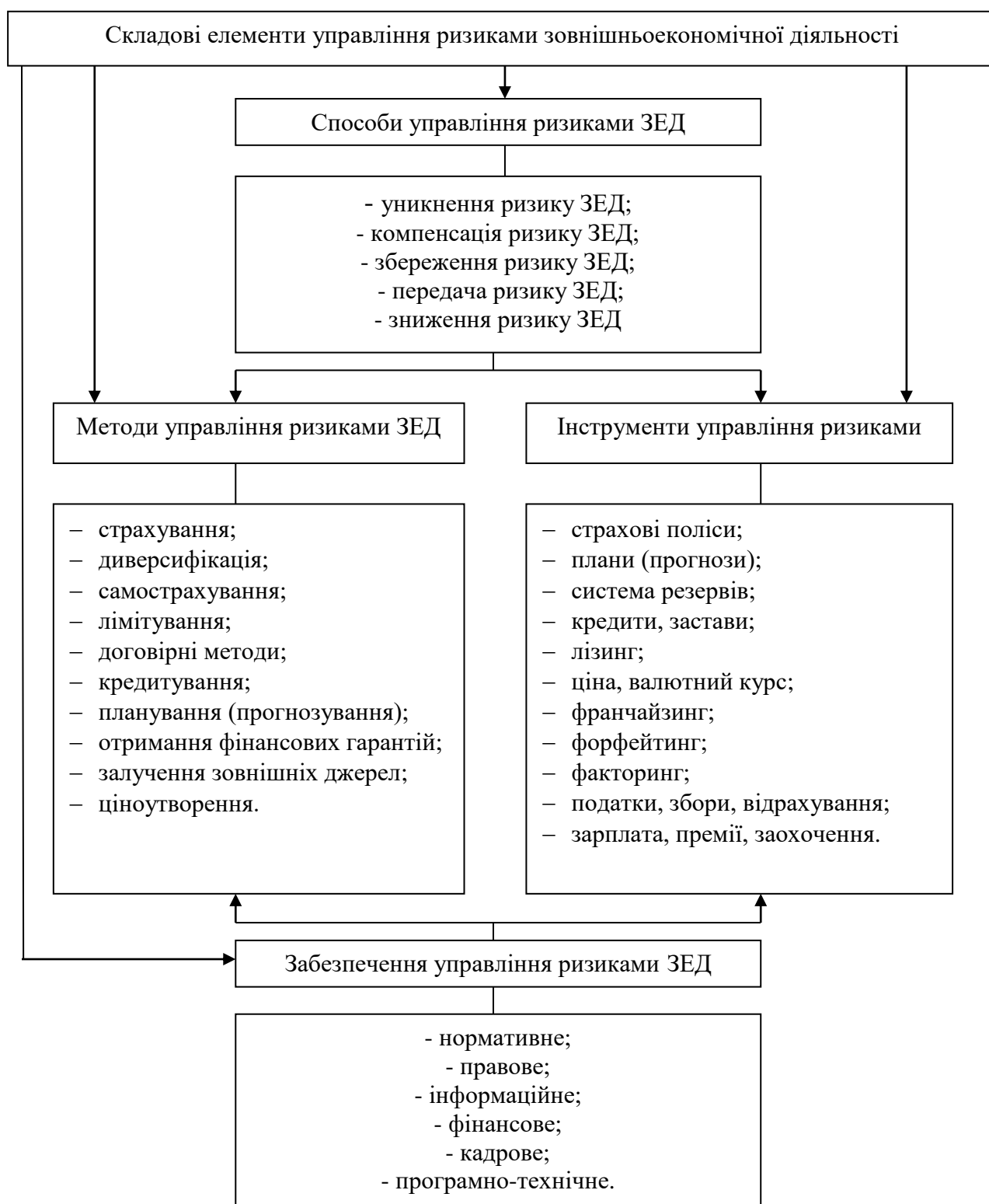

Рисунок 1.1 – Складові елементи системи управління ризиками на підприємстві

Кожне підприємство у процесі роботи з ризиками зовнішньоекономічної діяльності обирає той або ж інший спосіб управління (в залежності від природи

ризика, а також наявних можливостей щодо його забезпечення). Обраний спосіб включає методи управління, які в свою чергу несуть у собі певний інструментарій управління ризиками ЗЕД.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА УМОВ ВЕДЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ НА РІЗНИХ РІВНЯХ

2.1 Оцінка умов та результатів ведення зовнішньоекономічної діяльності підприємствами України

Розвиток продуктивних сил в країні та інтернаціоналізація господарського життя призводять до розширення міжнародних зв'язків господарюючих суб'єктів та поглиблення участі національної економіки в міжнародних економічних відносинах. Розгортання зовнішньоекономічної діяльності підприємств у країні свідчить про пристосування економіки до світової системи господарських відносин та формування економіки відкритого типу. Успішне ведення ЗЕД є суттєвим фактором зростання ефективності господарювання як на мікрорівні, так і на рівні народного господарства країни.

Стрімкий розвиток економічних відносин диктує появу нових форм та видів здійснення ЗЕД підприємствами. Як зазначено в законодавстві України [1], основними видами ЗЕД, які здійснюються суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності є наступні: експорт/імпорт товарів, капіталів та робочої сили; надання суб'єктами ЗЕД послуг іноземним суб'єктам; наукова, науково-виробнича, науково-технічна, виробнича та інша кооперація; міжнародні фінансові та операції з цінними паперами; кредитно-розрахункові операції; створення суб'єктами ЗЕД установ за межами країни; спільна підприємницька діяльність; надання ліцензій, ноу-хау, патентів, торгових марок та інших нематеріальних об'єктів власності; проведення виставок, аукціонів, конференцій, семінарів та інших подібних заходів, здійснюваних на комерційній основі; організація та здійснення оптової, консигнаційної та роздрібною торгівлі; товарообмінні (бартерні) операції; орендні операції; операції по придбанню, продажу та обміну валюти; робота на контрактній основі фізичних осіб; інші не заборонені законодавством види ЗЕД.

Різноманітність видів здійснюваної зовнішньоекономічної діяльності, участь в інтеграційних процесах та посилення міжнародних економічних зв'язків свідчить про ефективність розвитку економіки країни в цілому та підприємств зокрема. Для України розширення зовнішньоекономічних зв'язків та розгортання ЗЕД, насамперед, є можливим завдяки здійсненню експортно-імпортних операцій. Також досить вагомими аспектами зовнішньоекономічної діяльності в нашій країні є надходження фінансового капіталу до галузей підприємництва у вигляді прямих іноземних інвестицій, а також торгівля нематеріальними активами, обмін науково-технічними досягненнями та інше. Проте на даному етапі головним напрямком ЗЕД є саме здійснення зовнішньоторговельних операцій (імпорту та експорту товарів та послуг).

За більшістю параметрів економіка України може вважатися відкритою малою економікою, незначні розміри якої не дозволяють робити істотного впливу на процеси на світовому ринку. У 2017 році ВВП України становив 0,14% світового ВВП. За результатами 2017 року Україна посіла 131 місце серед 187 країн за показником ВВП на душу населення [24]. З номінальним ВВП в доларах США за 2015 -2016 роки ситуація була досить катастрофічною. Номінальний ВВП України в доларах США в 2015 році опустився до рівня 2005 року. Правда, оцінюючи дані цифри слід враховувати не тільки економічну кризу 2014-2015 рр., а й те, що Україна позбулася частини ВВП, втративши контроль над Кримом і частиною Донецької та Луганської областей. У 2017 році обсяги ВВП дещо збільшилися (на 20% у порівнянні з попереднім), що є позитивним аспектом для сигналом для суб'єктів господарювання та інвесторів.

На рисунку 2.1 ми можемо спостерігати динаміку номінального ВВП, обсягів експорту та імпорту, а також динаміку зміни частки експорту та імпорту в ВВП країни. За даним Державної служби статистики, розмір експорту товарів та послуг у 2017 р. становив 52 329,6 млн. дол. США та збільшився на 16 % у порівнянні з 2016, імпорту товарів та послуг – 54 955,0 млн. дол. (збільшення на 23,3%).

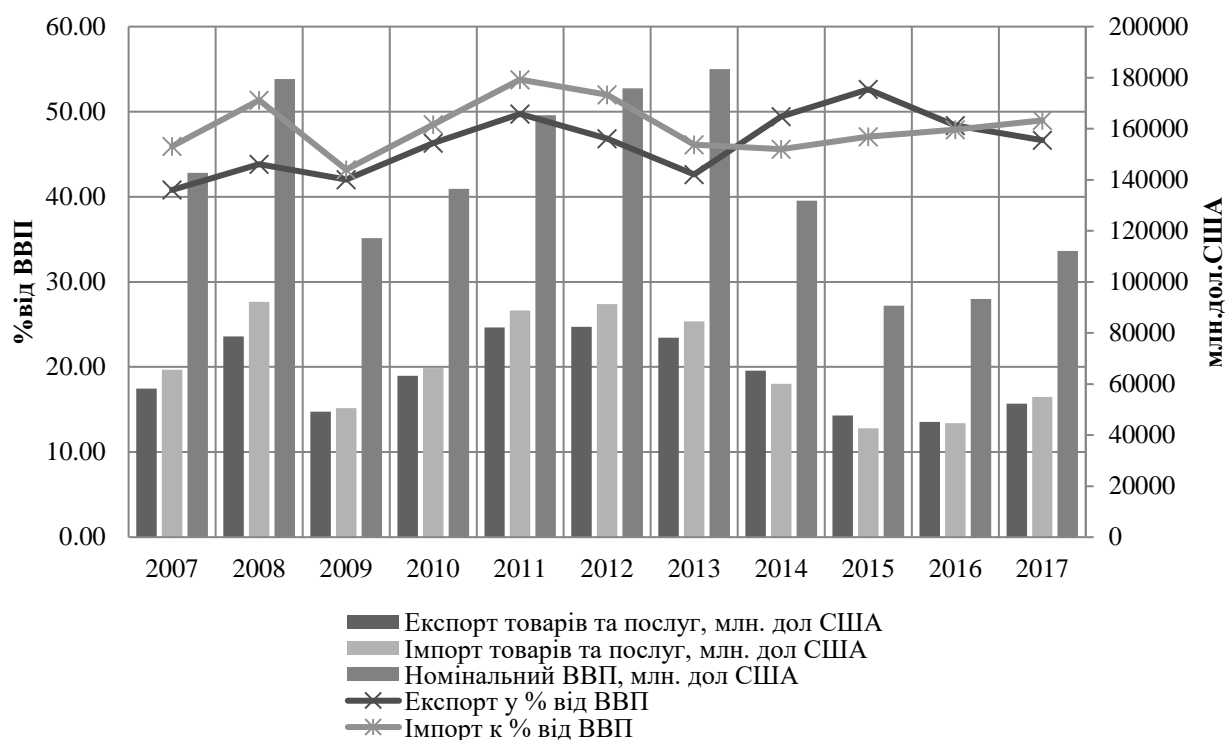

Рисунок 2.1 – Динаміка розмірів номінального ВВП, обсягів експорту та імпорту товарів та послуг в Україні в 2007 – 2017 роках

У 2017 році частка експорту у ВВП становила 46,6%, імпорту – 49%. Даний показник свідчить про високий рівень відкритості економіки, проте у той же час висока частка експорту та імпорту (у % до ВВП) (рисунок 2.1) зумовлює високу чутливість динаміки реального ВВП від коливань світової кон'юнктури, обмінних курсів та тенденцій економічного розвитку країн-партнерів.

Сальдо торгівельного балансу у 2017 році було негативним та становило 2625,4 млн. дол. (для порівняння у 2016 р. воно було позитивним і склало 541,6 млн. дол.). Коефіцієнт покриття експортом імпорту в Україну у 2017 році становив 0,95 (у 2016 р. – 1,01). Експортні операції з товарообігу проводилися з партнерами з 206 країнами світу, з експорту послуг – з 221 країною.

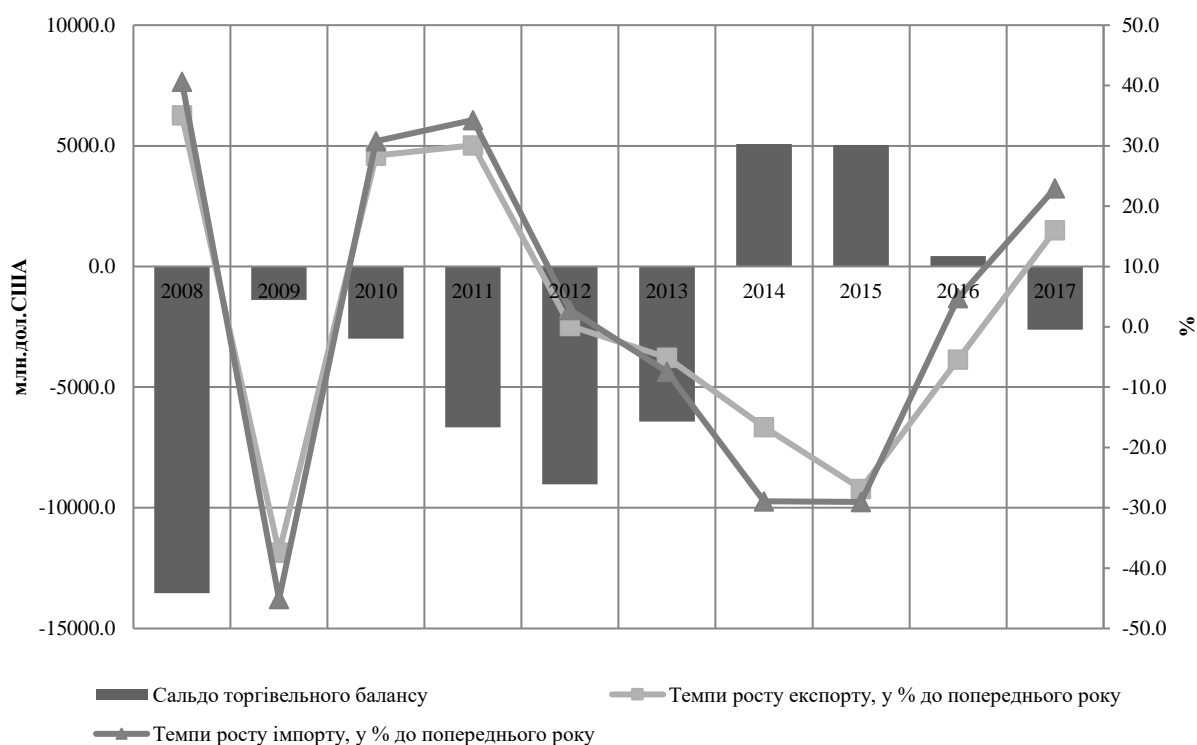

Рисунок 2.2 - Сальдо торгівельного балансу та темпи зміни експорту/імпорту товарів та послуг у 2008 – 2017 роках

Також досить важливим показником розвитку ЗЕД в країні є саме кількість підприємств, які задіяні в даній сфері. Наразі досить проблематично визначити точне число підприємств-учасників ЗЕД, адже, як було зазначено, міжнародна економічна діяльність проявляється в множинних формах. Державна служба статистики надає дані щодо кількості підприємств, які здійснюють зовнішньоторговельну діяльність в Україні. Даний показник може бути досить репрезентативним у даному випадку, адже експортно-імпортні операції наразі є основним видом зовнішньоекономічної діяльності підприємств. На рисунку 2.3 зображена динаміка кількості підприємств, що брали участь у міжнародній торгівлі товарами та послугами у 2013 – 2017 роках. Найбільша кількість з них задіяна в імпорті товарів. За останні 4 роки, після зменшення у 2014 році, кількість підприємств, що займаються імпортом товарів, зростала і досягла позначки 27113 у 2017. Доцільно також відзначити постійне зростання протягом останніх 5 років кількості підприємств, що займаються експортом товарів: у 2017 році даний показник зріс на 896 підприємств у порівнянні з попереднім роком та становив 16475.

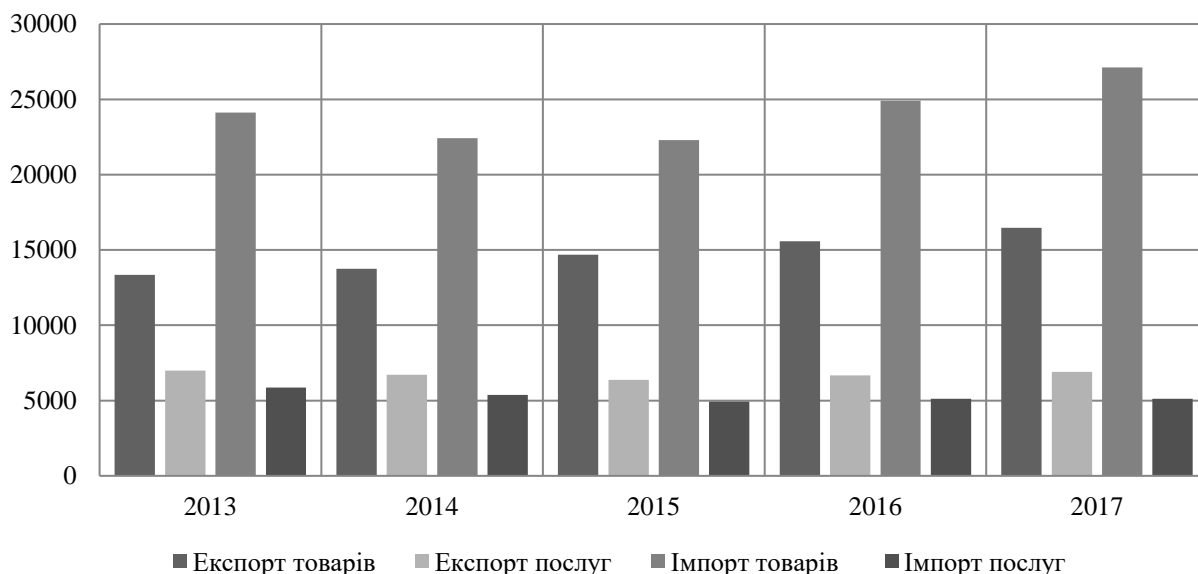

Рисунок 2.3 - Кількість підприємств, що здійснюють зовнішньоторговельну діяльність в Україні [25]

Іншим важливим аспектом зовнішньоекономічної діяльності є участь країни у міжнародному розподілі капіталу. Приток іноземних інвестицій є важливим показником розвитку економіки та суб'єктів господарювання. На даному етапі рівень інвестиційної привабливості України є досить низьким, інвестиційний клімат також є досить несприятливим, саме це не дозволяє отримувати фінансові ресурси в кількості необхідній для стабільного розвитку підприємств, упровадження інноваційних технологій та новітніх наукових розробок, технічного оновлення виробництва та ін.

За останні п'ятнадцять років розміри вкладень в Україну іноземних інвестицій досягли максимумів у 2008 та 2012 роках, коли інвестиційні надходження в економіку країни склали більш ніж 10 та 8 млрд. доларів відповідно. Протягом останніх шести років розмір іноземних інвестицій значно знизився. Логічним є скорочення обсягів іноземних інвестицій у 2014 році, коли воєнно-політична ситуація загострилася та була вкрай нестабільною. Того року в економіку України було інвестовано лише 2,5 млрд. доларів, що на 55% менше показника 2013 року [27]. Дещо зріс приплив іноземних інвестицій у

2015-2016 роках, проте у 2017 році знову відбулося падіння. За перше півріччя 2018 надходження іноземних інвестицій склали 1,3 млрд. доларів.

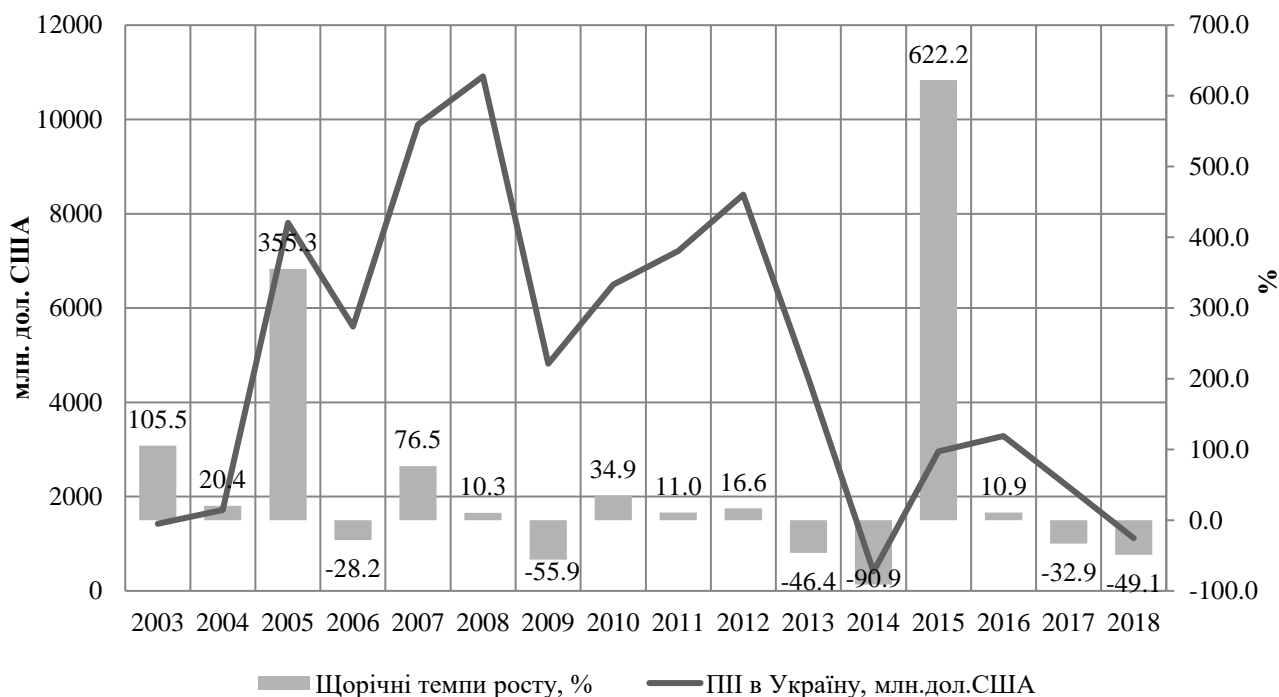

Рисунок 2.4 – Динаміка надходжень прямих іноземних інвестицій в Україну та темпи їх росту у 2003–2018 роках [26]

За результатами 2017 року найзначніші надходження прямих інвестицій були здійснені в установи та організації, що займаються фінансовою та страховою діяльністю – 26,1%, в також в підприємства промисловості – 27,3 %. Основними країнами-інвесторами є Кіпр – 25,6 %, Нідерланди – 16,1%, Російська Федерація – 11,7%, Велика Британія – 5,5%, Німеччина – 4,6%, Віргінські Острови – 4,1%, та Швейцарія – 3,9%.

Важливо зазначити, що значний економічний потенціал таких сфер як сільське господарство та будівництво залишається поки для іноземних інвесторів непривабливими у порівнянні з іншими дохідними галузями. Акціонерний капітал Кіпру та Віргінських Островів продовжує займати значну частку інвестицій, витісняючи при цьому капітал розвинених країн та забезпечуючи лише загальні показники приросту надходжень акціонерних капіталів до України. Усе це свідчить про недосконалість інвестиційної політики в Україні. Напрямки розміщення в галузевій структурі інвестиційних

надходжень із даних острівних країн є свідченням того, що вони тяжіють до найприбутковіших сфер економіки України.

Як було зазначено, одним із проявів зовнішньоекономічної діяльності підприємств є надання іноземним/вітчизняним суб'єктам господарювання нематеріальних об'єктів власності: патентів, ліцензій, торгових марок тощо.

Всесвітня організація торгівлі наводить наступні дані щодо даного виду ЗЕД у 2016 році (таблиця 2.1). Дані відображають кількість заявок на патенти, товарні знаки та промислові зразки на ім'я резидентів та нерезидентів розглянутої економіки, що зафіксовані у відповідному відомстві.

Таблиця 2.1 – Заявки на нематеріальними об'єкти власності у 2016 році [28]

	Резиденти	Нерезиденти	Всього
Україна			
Патентні заявки	2233	1862	4095
Товарні знаки	26065	10003	36068
Промислові зразки	2021	883	2904
Білорусь			
Патентні заявки	455	66	521
Товарні знаки	1768	5445	7213
Промислові зразки	110	152	262
Німеччина			
Патентні заявки	48480	19419	67899
Товарні знаки	65293	8105	73398
Промислові зразки	6503	881	7384
Польща			
Патентні заявки	4261	135	4396
Товарні знаки	13854	3130	16984
Промислові зразки	1063	49	1112

Україна є досить активною в даному виді діяльності, адже у 2016 році до українського відомства надійшло більше 4 тисяч патентних заявок, біля 36 тисяч заявок на товарні знаки та близько 2,9 тисяч заявок на промислові зразки. Дані заявки були отримані як від резидентів так і нерезидентів. Порівнюючи показники з найближчими сусідами – Білорусією та Польщею, а також розвинутою Німеччиною, ми можемо говорити про досить активну співпрацю з нерезидентами, адже по товарним знакам та промисловим зразкам Україна отримала найбільше заявок від нерезидентів.

Не зважаючи на те, що економіка України є досить відкритою та наразі проходить період внутрішньої трансформації, на стан зовнішньоекономічної діяльності також значно впливають фактори міжнародного економічного середовища: значне підвищення цін на імпортні енергоносії; скорочення потреби на основну продукцію українського експорту та зниження цін на сировинні товари внаслідок фінансово-економічної кризи [29].

Значне скорочення промислового виробництва та будівельних робіт тягне за собою зниження потреб вітчизняних підприємств у сировині, матеріалах та напівфабрикатах. Суттєве зниження інвестиційної активності є фактором скорочення потреб вітчизняних виробників в імпорті машин, устаткування та інших інвестиційних товарів. Обмежений доступ до фінансових ресурсів, недосконала система прав власності, загальна макроекономічна нестабільність та достатньо високі податки значною мірою гальмують розвиток ЗЕД в Україні. Рівень створення спільних підприємств між вітчизняними та іноземними суб'єктами є досить низьким, що значною мірою гальмує трансфер технологій та інші можливі вигоди від подібної співпраці.

2.2 Оцінка впливу сучасного механізму законодавчого регулювання на ведення зовнішньоекономічної діяльності в Україні

Законодавча база у сфері зовнішньоекономічної діяльності є вагомим фактором, який необхідно враховувати підприємствам при підготовці та здійсненні ЗЕД.

Конституція України є основним документом, що дозволив подальше формування законодавчої бази для ведення зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Тут статтею 18 затверджено: «Зовнішньоекономічна діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного та взаємовигідного співробітництва з членами

міжнародного співтовариства за загально визнаними принципами та нормами міжнародного права» [30].

Конституція України
Кодекси
<ul style="list-style-type: none"> – Господарський Кодекс України – Цивільний Кодекс України – Митний Кодекс України – Податковий Кодекс України
Закони України
<ul style="list-style-type: none"> – Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» – Закон України «Про Митний тариф» – Закон України «Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності» – Закон України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» – Закон України «Про страхування»
Постанови Кабінету Міністрів
<ul style="list-style-type: none"> – Декрет «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» – «Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню та квот на поточний рік» – «Про деякі питання регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності»
Накази профільних служб та міністерств
<ul style="list-style-type: none"> – Наказ ДФС «Про затвердження Пояснень до Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності» – Наказ Міністерства економіки України «Про затвердження нормативно-правових актів щодо ліцензування імпорту товарів та внесення змін до Порядку розгляду заявок на видачу ліцензій у сфері нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України» – Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України «Про затвердження положення про форму зовнішньоекономічних договорів (контрактів)»

Рисунок 2.5 – Основні нормативно-правові акти регулювання ЗЕД в Україні

Основою регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств України безумовно є Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [1].

Господарський кодекс України містить цілий розділ присвячений умовам ведення зовнішньоекономічної діяльності (розд. VII) [2]. До законодавчої бази регулювання ЗЕД підприємства входить і Цивільний кодекс України. Даний Кодекс регулює особисті майнові та немайнові відносини в різних сферах ЗЕД [31]. Митний кодекс складає основу митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності [32].

До бази регулювання ЗЕД належать також велика кількість інших документів, які тією чи іншою мірою регулюють форми прояву зовнішньоекономічної діяльності. На рисунку 2.5 зображена база регулювання ЗЕД підприємств, яку складають основні нормативно-правові акти.

Також варто відзначити, що надходження інвестицій також регулюється низкою окремих НПА, до числа яких належать Закони України: «Про інвестиційну діяльність», «Про режим іноземного інвестування», «Про захист іноземних інвестицій на Україні», «Про інститути спільного інвестування (пайові і корпоративні інвестиційні фонди)», «Про підготовку та реалізацію інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна», «Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна і коштів вітчизняного походження», Закон України «Про інноваційну діяльність» та інші.

Можна говорити, що наявна система регулювання є досить громіздкою та недосконалою. Сама процедура збору необхідних документів та реєстрації суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності є досить клопіткою. Також можна говорити про відсутність чіткої стратегії в зовнішньоекономічній політиці держави та недостатньо прозоро регламентованих адміністративних заходів.

Зовнішньоекономічна діяльність регулюється рядом методів, які включають набір певних інструментів. Досить важливим аспектом регулювання є саме економічні методи, тобто за допомогою податків, мита, кредитів, дотацій і пільг. особливої уваги заслуговує податковий механізм регулювання ЗЕД. В

основі податкового механізму лежать економічні, організаційні та правові інструменти регулювання діяльності суб'єктів ЗЕД, які реалізуються через сукупність податків, зборів, податкових пільг, наявності податкового обов'язку та системи контролю та обліку податків, а також через можливість настання відповідальності за податкові правопорушення.

Наразі основними інструментами податкового регулювання ЗЕД виступають податок на додану вартість (ПДВ), акцизний податок та мито. Задля характеристики результатів діяльності суб'єктів ЗЕД в Україні були розглянуті податкові надходження до бюджету за основними інструментами (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2 – Податкові надходження до зведеного бюджету України за основними інструментами податкового регулювання ЗЕД, млн. грн. [23]

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	9 місяців 2018
Збір ПДВ, млн. грн.	184786	181717	189241	246858	329911	434041	384300
Акцизний податок, млн. грн.	38429	36668	45100	70795	101751	121449	137581
Ввізне мито, млн. грн.	12986	13265	12389	39881	20001	23898	28047

Як свідчать дані таблиці, спостерігається постійне поступове зростання надходжень до бюджету по всім інструментам. Збір ПДВ у 2017 році зріс майже на 32% у порівнянні з показником минулого року та 235% у порівнянні з 2012 роком. Така динаміка свідчить про зростання надходжень до державного бюджету та про зростання обсягів виробництва та торгівлі товарами. Проте дана тенденція має двояке тлумачення, адже, можна говорити про те, що податок на додану вартість у цілому має негативний вплив на динаміку в зовнішньоекономічній діяльності. Проте, зважаючи на значний фіскальний потенціал даного податку, він є дієвим важелем стимулювання інвестиційної діяльності, імпорту задля виробництва продукції на експорт та соціально спрямованого імпорту.

Зростання обсягів надходжень по акцизному податку (за 9 місяців 2018 року надійшло акцизного податку на 13% більше ніж за показником 2017 року)

також свідчить про позитивну тенденцію зростання надходжень до бюджету. Проте, зважаючи на значний регулюючий потенціал акцизного податку, зростання його ставок також сприяє зменшенню обсягів споживання підакцизних товарів, які у більшості випадків, є шкідливими для здоров'я.

Показники надходжень по ввізному миту також мають досить позитивну динаміку. Проте, як свідчить світовий досвід, для забезпечення ефективного рівня митно-тарифного захисту, ставки мита на повинні перевищувати 10—15 % митної вартості товару [32]. За розрахунками Світової Організації Торгівлі [33], у 2017 році середня ставка ввізного мита в Україні становила 5,8 %. По сільськогосподарським товарам вона є дещо вищою (11%) у порівнянні з іншими товарами (5%). Можна сказати, що Україна є однією з країн з найнижчими середньою ставкою ввізного мита. Для прикладу наведемо ставки мита в наступних країнах: ЄС – 5%; Грузія – 7,4%; Канада – 6,6%; Гонконг – 0%; Японія – 4,5%; Кенія – 94,5%; Мексика – 36,2%; Росія – 7,6%; США – 3,4%. Як можна зазначити, більш розвинені країни мають нижчі ставки ввізного мита, що пояснюється рівнем відкритості економіки та конкурентоспроможності національних виробників. У додатку В наведені ставки мита по основним товарним групам.

Інформація щодо ставок ввізного мита, що застосовуються до українських товарів основними партнерами наведена в таблиці 2.2.

Як ми бачимо, основні партнери також застосовують досить високі митні ставки щодо вітчизняних товарів. Проте досить важливим є розгляд розмірів ставок, зважений на обсяги торгівлі тою чи іншою групою товарів, адже тоді ми можемо більш об'єктивно оцінити реальну ситуацію з обкладанням митом вітчизняних товарів.

Таблиця 2.2 – Експорт по основним торговельним партерам у 2016 році та ставки мита, що застосовуються до українських товарів

Основні партнери	Обсяги експорт, млн. дол. США	Середній розмір митної ставки, %	Середній розмір митної ставки зважений по обсягам торгівлі, %
Сільськогосподарська продукція:			
1. ЄС	4 523	13.9	5.5
2. Індія	2 171	39.3	24.3
3. Єгипет	1 651	6.7	1.2
4. Китай	1 270	16.5	31.2
5. Туреччина	717	26.1	16.4
Не с/г продукція:			
1. ЄС	8 311	4.3	1.3
2. РФ	3 798	6.6	4.9
3. Туреччина	1 730	4.7	8.5
4. Китай	1 206	8.3	0.6
5. Єгипет	1 080	9.5	0.6

Податкові пільги також є важливим інструментом регулювання ЗЕД. Одним із найбільш поширених способів тут є відшкодування ПДВ у формі повернення суми податку, сплаченого при імпорті сировини, необхідної для експортного виробництва. Рисунок 1 ілюструє обсяги надходження та повернення ПДВ в Україні. Дані свідчать про зростання обсягів щорічних відшкодованих сум, проте даний механізм не є достатньо ефективним в Україні і потребує вдосконалення [34].

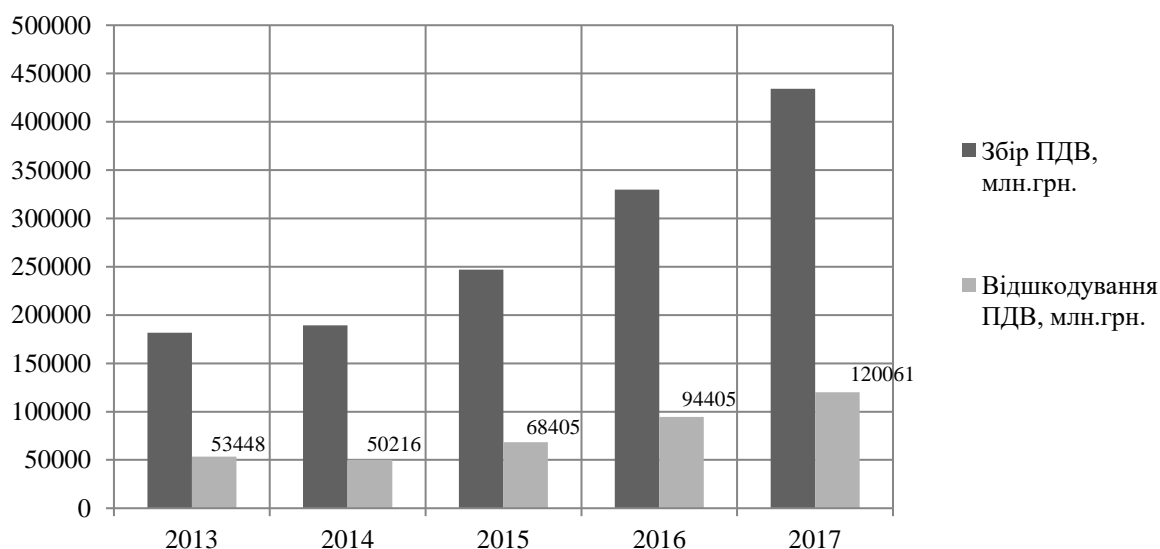

Рисунок 2.6 – Обсяги збору та відшкодування ПДВ в Україні в 2013 – 2017 роках [23]

На основі аналізу специфіки оподаткування ЗЕД та з урахуванням світового досвіду у даній сфері можна сформулювати наступні пропозиції щодо удосконалення механізму податкового регулювання, зокрема: мінімізація та уніфікація ставок мита; удосконалення розвитку фінансово-інформаційних систем у податковому секторі; активізація електронного декларування та документообігу; налагодження дієвого моніторингу дотримання законодавчих норм, що стосуються процедур відшкодування ПДВ; спрощення систем митного контролю.

На початку листопада 2018 року був внесений та розглянутий проект Закону України про внесення змін до Податкового кодексу України, який передбачає наступні суттєві зміни в оподаткуванні зовнішньоекономічної діяльності: збільшення ставки акцизного податку на тютюнові вироби на 9 відсотків; запровадження ліцензування усіх суб'єктів господарювання, що виробляють, зберігають та здійснюють торгівлю паливом; встановлення нульової ставки акцизного податку на спирт етиловий для виробництва харчового оцту, парфумерно-косметичної продукції та продукції технічного призначення; а також ввезення на митну територію України товарів, сумарна фактурна вартість яких перевищує еквівалент 100 євро, оподатковуватиметься податком на додану вартість [35].

Зважаючи на те, що законодавче регулювання зовнішньоекономічної діяльності відіграє важливу роль у процесах вибору напрямків діяльності підприємств, що займаються ЗЕД. Нормативно-правова база, не тільки регулює зовнішньоекономічну діяльність суб'єктів господарювання, а й формує передумови забезпечення економічної безпеки в державі. Нормативне поле є одним із основних факторів для визначення передумов діяльності вітчизняних промислових підприємств та оцінки сприятливості середовища для здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Наявна нормативно-правова база щодо регулювання ЗЕД підприємств фактично окреслює «правила гри» для ведення зовнішньоекономічної діяльності на території України.

2.3 Аналіз зовнішньоекономічної діяльності на прикладі державного підприємства «Шосткинський агролісгосп»

Державне підприємство «Шосткинський АГРОЛІСГОСП» є структурним підрозділом Сумського обласного комунального агролісгосподарського підприємства «СУМІОБЛАГРОЛІС».

Основними видами діяльності підприємства є наступні:

- лісозаготівля;
- лісопильне виробництво;
- торгівля лісоматеріалами;
- надання послуг, пов'язаних з лісовим господарством.

Основними видами продукції та послуг, що реалізуються підприємством є: деревина в круглому виді; пиломатеріали обрізні та необрізні; заготовки пиляні; лісозаготівля; брикети паливні; столярні вироби із зрощеної деревини.

Важливими характеристиками підприємств, що займаються лісовим господарством є наявний лісовий фонд. Для Шосткинського АГРОЛІСГОСПу він є наступним:

1. Загальна площа земель лісового фонду - 14,2 тис. га (близько 10% загальнообласного фонду)
2. Площа земель покрита лісом - 11,9 тис. га
3. Лісистість території ту складає близько 20 %, це на 3 % вище ніж середня лісистість по Україні. Даний рівень є оптимальним для даного району.
4. Загальний запас лісу - 2823,5 тис. куб. м (це близько 3 % загальнообласного запасу деревини).
5. Середній вік - 51 роки (що також є досить позитивним показником, адже в середньому по області даний вік складає 28-60 років).
6. Середній бонітет - 1,0 (тобто ліс в Шосткинському районі має найпродуктивніші насадження).

7. Загальний середньорічний приріст - 52,3 тис. куб. м (на 1 га - 4,6 куб. м).

Середньорічні обсяги виконаних робіт:

- Лісозаготівлі - 42,4 тис. куб. м;
- Відновлення лісу - 46,6 га;
- Перероблено деревини у власних цехах переробки - 18,1 тис. куб. м (43%);
- Обсяг реалізації продукції у 2017 році - 31106,0 тис. грн.;

Наразі на підприємстві працює 171 працівник. Середньомісячна заробітна плата працюючого 6487 грн.

Отже проаналізувавши загальні дані по підприємству, ми можемо говорити про досить задовільну ситуацію зі станом наявних фондів та їх використання, також задовільним є виконання робіт та результат діяльності. У 2017 році «Шосткинський АГРОЛІСГОСП» реалізував найбільші обсяги продукції в порівнянні з іншими районними лісгоспами Сумщини – 31106,0 тис. грн., що склало 17,4 % від загального обсягу реалізації по області.

Для більш повного розуміння ситуації на підприємстві, проаналізуємо фінансові показники діяльності:

Статутний капітал ДП «Шоскинський АГРОЛІСГОСП» відповідно до установчих документів на момент його створення складав 1920,0 тис. грн., станом на 31.03.2018 - 1920,0 тис. грн. Станом на 31.03.2018 статутний капітал сформовано на 100 %.

Станом на 31.03.2018 загальна чисельність працюючих в ДП «АГРОЛІСГОСП» склала 171 особу, у тому числі за сумісництвом – 0 осіб.

ДП «Шосткинський АГРОЛІСГОСП» здійснювало операції з реалізації готової продукції (пиловник, техсировина, пиломатеріал обрізний, палети, інше), дров, новорічних ялинок та інших послуг. Підприємство експортувало лісопродукцію.

Таблиця 2.3 – Виплати до бюджету ДП «Шосткинський АГРОЛІСГОСП» у 2015 -2018 роках

Рік	Сплачено до бюджету, тис. грн.	Плата за спец використання лісових ресурсів (в т.ч.)
2015	5761,9	713,5
2016	6259,6	1196,6
2017	7349,4	1453,1
1 кв. 2018	2701,3	551,2

Як свідчать дані таблиці, підприємство нарощувало виплати до бюджету в останні роки, що також є свідченням поступового нарощення обсягів діяльності та стабільності фінансової ситуації.

Відповідно до даних звіту про фінансові результати «Шосткинський АГРОЛІСГОСП» наведемо наступні показники фінансово-господарської діяльності підприємства:

Доходи за період з 2015 – I квартал 2018 року склали 92204,9 тис. грн., в т. ч. доходи від експорту - 60577,2 тис. грн. (65,7%).

Таблиця 2.4 – Фінансові результати діяльності ДП «Шосткинський АГРОЛІСГОСП» у 2015 – 2018 роках

№	Показник	2015	2016	2017	1 кв. 2018	Всього
1	Дохід від будь-якої діяльності	22 675,0	28 575,7	31 276,7	9 677,5	92 204,9
	в т. ч. дохід від реалізації товарів (продукції, робіт та послуг) на території України, тис. грн.	4 893,8	6 723,2	14 447,6	4 819,2	30 883,8
	в т. ч. дохід від реалізації товарів (продукції, робіт та послуг) на експорт, тис. грн.	17 219,9	21 842,3	16 658,5	4 856,5	60 577,2
	Інші доходи (курсова різниця, % банку, прострочена кредиторська заборгованість), тис. грн.	561,4	10,2	170,6	1,7	743,9
2	Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн.	1 838,6	3 847,5	1 310,9	731,0	7 728,0
3	Різниця, тис. грн.	443,7	-1 249,6	-983,3	11,1	188,5
4	Об'єкт оподаткування, тис. грн.	2 282,3	2 597,9	327,6	742,0	5 949,9
6	Податок на прибуток, тис. грн.	410,8	467,6	59,0	133,6	1 071,0

Найбільший вплив на формування витрат мали операції по придбанню запасних частин, ПММ, електроенергії, основних засобів, ремонтів основних засобів, залізничних послуг, транспортно-експедиційних послуг. Доходи

формувались з реалізації готової продукції (пиловник, техсировина, пиломатеріал обрізний, інше), дров, новорічних ялинок та інших послуг.

Для оцінки ефективності діяльності підприємства також є проведення аналізу показників, які виявляють ризик неплатоспроможності:

1. Коефіцієнт Бівера (співвідношення суми само фінансованого доходу до загальної суми зобов'язань)

Таблиця 2.5 – Розрахунок коефіцієнта Бівера для ДП «Шосткинський АГРОЛІСГОСП» у 2015 – 2018 роках

Період	Формула	Критичне значення
	<i>(Чистий прибуток + Амортизація) / (Довгострокові + Короткострокові зобов'язання)</i>	<i><(-0,15)</i>
2015 рік	1508+196/1076+1894=0,57	0,57
2016 рік	3492+210/180+2029=1,67	1,67
2017 рік	1264+293/1+2095=0,74	0,74
1 кв.2018	616+100/1+3230=0,22	0,22

Коефіцієнт Бівера за період з 01.01.2015 по 31.03.2018 більший від критичного значення. Ознак неплатоспроможності підприємства не встановлено.

2. Фінансовий леверидж (Debt ratio) (прибутковість підприємства за рахунок використання позикового капіталу, показує скільки довгострокових позикових коштів використано для фінансування активів платника податків поряд із власними коштами)

Таблиця 2.6 – розрахунок коефіцієнта фінансового левериджу для ДП «Шосткинський АГРОЛІСГОСП» у 2015 – 2018 роках

Період	Формула	Критичне значення
	<i>Довгострокові) + Короткострокові зобов'язання /Активи</i>	<i><0.8</i>
2015 рік	1076+1894/7607=0,39	0,39
2016 рік	180+2029/8145=0,27	0,27
2017 рік	1+2095/9000=0,23	0,23
1 кв.2018	1+3230/9364=0,34	0,34

Фінансовий леверидж (Debt ratio) значно менше критичного значення. Тобто можна говорити про те, що ДП «Шосткинський АГРОЛІСГОСП» не використовує довгострокові позикові кошти.

3. Коефіцієнт поточної ліквідності (Current ratio) (оцінка наявності оборотних активів для погашення поточних зобов'язань).

Таблиця 2.7 – Розрахунок коефіцієнта поточної ліквідності для ДП «Шосткинський АГРОЛІСГОСП» у 2015 – 2018 роках

Період	Формула	Критичне значення
	<i>Оборотні активи / Довгострокові + Короткострокові зобов'язання</i>	<i><1</i>
2015 рік	$3806/1076+1894=1,28$	1,28
2016 рік	$4356/180+2029=1,97$	1,97
2017 рік	$4597/1+2095=2,19$	2,19
1 кв.2018	$4319/1+3230=1,34$	1,34

Після проведених розрахунків, ми можемо говорити, що на підприємстві наявних оборотних та необоротних активів достатньо для погашення поточних зобов'язань.

Після проведених розрахунків за досліджуваний період, ми можемо впевнитися втому, що ДП «Шосткинський АГРОЛІСГОСП» має досить впевнену фінансову позицію: оборотні активи повністю покривають зобов'язання, підприємство є платоспроможним без залучення позикових коштів.

Розглянемо основні експортні операції ДП «Шосткинський АГРОЛІСГОСП» у 2015-2018 роках (таблиця 2.8).

Проаналізувавши дані таблиці, ми можемо дійти висновку, що у період 2015-2018 років ДП «Шосткинський АГРОЛІСГОСП» мало досить значну кількість зовнішньоторговельних контрактів з різними фірмами. Географічна структура експорту в даному періоду також була досить диверсифікованою (рисунок 2.7)

Таблиця 2.8 – Зовнішньоторговельні контракти з експорту продукції ДП «Шосткинський АГРОЛІСГОСП» діючі в 2015-2018 роках

№	Фірма	Країна	Сума оплати по контракту, тис. грн
1	Nedpal B.V	Нідерланди	14782,9
2	Palettenfabrik Bassum GmbH	Німеччина	9464,2
3	UAB "BULEKSA"	Литва	431,4
4	DE LIMITED	Шотландія	215,7
5	AGAC ITHALAT IHRACAT	Туреччина	288,4
6	TRADE LP	Шотландія	3497,4
7	EPRS Logistik OU	Естонія	435,9
8	SRL	Румунія	1942,9
9	SRL	Румунія	3248,7
10	SRL	Румунія	1371,4
11	Riga Paletten	Латвія	1166,8
12	INTERVEST COMPANY LTD S.A	Панама	1727,1
13	Riga Paletten	Латвія	4513,8
14	COMMERCIAL PLANET BOARDS	Естонія	12345,5
15	COMMERCIAL PLANET BOARDS	Естонія	3301
16	EUROWOOD LL	США	3112,8
17	HONGKONG AOTIAN JIYU CO	Гонконг	7828
18	AMARONI LP	Ірландія	943,7
19	Sahinogullari Orman Urunleri Imala	Туреччина	929,2
20	NRZM	Литва	521,9

Як ми бачимо, основними зовнішньоекономічними партнерами підприємства стали фірми з країн Прибалтики, Нідерландів, Німеччини, Гонконгу та Румунії. Дана географічна структура є досить розгалуженою та свідчить про наявність ефективних та стабільних зовнішньоекономічних зв'язків підприємства.

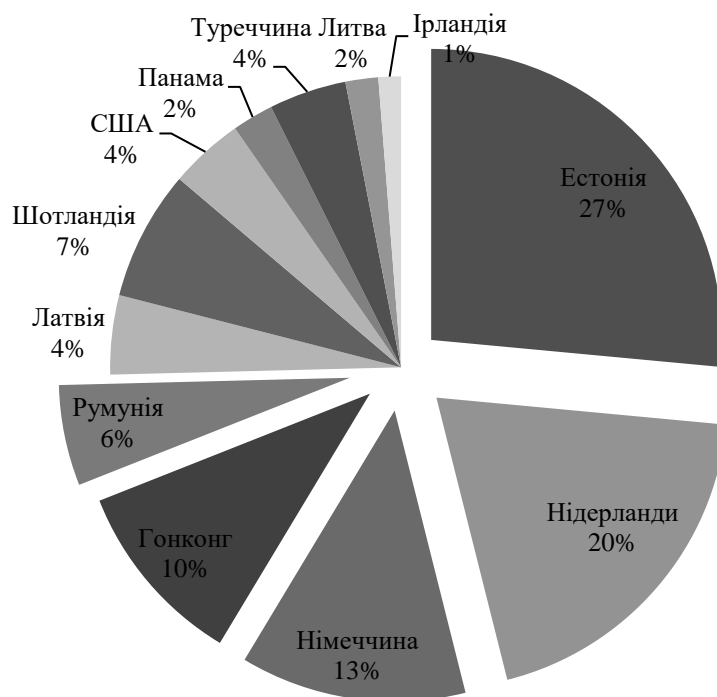

Рисунок 2.7 – Географічна структура експорту ДП «Шосткинський АГРОЛІСГОСП» у 2015-2018 роках

У аналізований період експортовано продукцію на загальну суму 62098,1 тис. грн.:

- пиловник з хвойних та листвяних порід у вигляді колод;
- пиломатеріали обрізні з сосни;
- заготовки пиляні соснові для виробництва піддонів.

ДП «Шосткинський АГРОЛІСГОСП» отримано оплату за поставлений товар від нерезидентів з рахунків банківських установ, відповідно до умов контрактів, у повному обсязі у законодавчо встановлені терміни. Вчасні та у повному обсязі розрахунки також свідчать про досить ефективне ведення ЗЕД підприємством.

Зважаючи на те, що зовнішньоекономічна діяльність ДП «Шосткинський АГРОЛІСГОСП» повністю направлена на експорт продукції, доцільним є визначення показників ефективності експорту (таблиця 2.9).

Розрахунки свідчать, що експорт даного підприємства можна визначити ефективним та рентабельним. Коефіцієнт віддачі повних витрат свідчить про те, що з кожної гривні, витраченої на виробництво та збут експортної

продукції, підприємство отримало 1,42 грн. доходу у 2016 та 1, 24 грн. у 2017 році. Також експорт можна визнати ефективним, адже від є достатньо прибутковим та рентабельним (рентабельність його склала 49% та 25% у 2016 та 2017 роках відповідно).

Таблиця 2.9 – Розрахунок показників ефективності експорту «Шосткинський АГРОЛІСГОСП» у 2016 та 2017 роках

Метод розрахунку	Розрахунок		Результат		Критерійне значення
	2016	2017	2016	2017	
1. Коефіцієнт віддачі повних експортних витрат, $V_{e.v.}$					
Дохід від експорту/ повні витрати на експорт	21842 тис. грн./15360 тис. грн.	16658 тис. грн./13398 тис. грн.	1,42	1,24	$V_{e.v.}>1$
2. Ефективність експорту, E_{exp}					
Прибуток від експорту/ повні витрати на експорт	6482 тис. грн./15360 тис. грн	3260 тис. грн./15360 тис. грн	0,42	0,24	$E_{exp}>0$
3. Рентабельність експортної продукції, R_{exp}					
Прибуток від експорту/ витрати на виробництво експортної продукції	6482 тис. грн./13127 тис. грн	3260 тис. грн./12970 тис. грн	0,49	0,25	$R_{exp}>0$

Безумовно, специфіка підприємства не дозволяє повною мірою охопити всі показники ефективності зовнішньоекономічної діяльності, адже його ЗЕД - це в більшості експорт продукції лісопереробки. Дана продукція не вимагає значних витрат при виготовленні, саме тому собівартість є достатньо низькою і дозволяє отримувати достатній рівень прибутку.

Також варто зауважити, що лісоматеріали є досить дефіцитним товаром на зовнішніх ринках, і тому на них наявний постійний попит з боку іноземних покупців. Необхідним тут є зазначити, що у 2015 році Верховною Радою був ухвалений закон, за яким тимчасово експорт лісоматеріалів у необробленому вигляді (позиція 4401100000 згідно УКТЗЕД) був забороненим. Проте даний мораторій був скасований законопроектом «Про внесення змін до деяких

законодавчих актів України щодо збереження українських лісів та запобігання незаконному вивезенню необроблених лісоматеріалів» [37], який був ухвалений Верховною Радою 3 липня 2018 року. Дане скасування відбулося також завдяки тому, що воно не узгоджувалося із зобов'язаннями взятими Україною при укладенні Угоди про асоціацію з Європейським союзом [36].

РОЗДІЛ 3

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЕДЕННЯ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВАМИ В УКРАЇНІ

3.1 Основні проблеми здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємствами в Україні на прикладі Державного підприємства «Шосткинський АГРОЛІСГОСП»

Зважаючи на специфіку досліджуваного підприємства, розкриття проблем його діяльності повинно враховувати наступні аспекти:

1. Форма власності – державна.
2. Сфера діяльності – лісозаготівля та лісопереробка.
3. Підприємство є експортоорієнтованим.

Одною із важливих проблем на сьогоднішній день для підприємств лісозаготівлі та переробки є досить складне та громіздке законодавче поле, яке значною мірою впливає на їх зовнішньоекономічну діяльність.

По-перше основні умови переміщення товарів у митному режимі експорту визначаються статтею 83 Митного кодексу України. Згідно з даними умовами, відповідальні особи повинні:

- підготувати та подати митним органам, які здійснюють випуск товарів, документи на дані товари;
- товари повинні відповідати вимогам нетарифного регулювання, якщо таке наявне щодо групи експортованих товарів.

Основним Законом, що регулює вивезення лісоматеріалів у режимі експорту є Закон України № 2860 «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів» [40]. Згідно зі статтею 2 даного Закону експортування лісо- та пиломатеріалів рідкісних та цінних порід дерева (акації, вишні, берека, груші, каштану, горіха, тису ягідного, черешні, ялівця) є забороненим.

У пункті 2.1 даного Закону (у відповідності до Закону України № 325 «Про внесення змін до Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів» щодо тимчасової заборони експорту лісоматеріалів у необробленому вигляді» від 09.04.2015 [41]) зазначається, що строком на 10 років експортування необроблених лісоматеріалів (код 4403 УКТЗЕД) є забороненим. Структурою, що здійснює контроль за виконанням вимог даного законодавства є відповідні органи доходів і зборів (стаття 17 Закону України «Про Зовнішньоекономічну діяльність» [1]).

Згідно з Законом № 2860, експортування суб'єктами підприємницької діяльності України лісоматеріалів та пиломатеріалів дозволяється лише наявності відповідного сертифіката походження даних лісоматеріалів.

Перелік таких матеріалів, що мають обмеження щодо експорту, наведений у Постанові КМУ № 960 «Деякі питання проведення заходів офіційного контролю товарів, що ввозяться на митну територію України (у тому числі з метою транзиту)» [42]. Згідно з даним Переліком необхідним є пред'явлення сертифікату про походження лісоматеріалів та пиломатеріалів виготовлених із них при здійсненні експортних операцій.

Згідно зі статтею 3 Закону «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів», порядок видачі сертифікатів походження лісо- та пиломатеріалів затверджується Кабінетом Міністрів України. Додатково постановою № 826 «Про деякі питання видачі сертифіката про походження лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів» [43] встановлюється, що сертифікати про походження даних матеріалів до прийняття відповідного порядку, повинні видаватися відповідно до Постанови КМУ про Тимчасовий порядок № 1260 [44].

Також при вивезенні лісоматеріалів в режимі експорту необхідно враховувати Постанову КМУ про затвердження Положення про Держлісагентство України, затвержене № 521 [45], де окремим пунктом

зазначено, що видача сертифікатів покладена саме на дане агентство. Держлісагентство повинно вести електронний перелік виданих сертифікатів на офіційному веб-сайті.

Крім того, згідно з постановою № 960 деревина, що експортується підлягає фітосанітарному та радіологічному контролю.

Як ми можемо впевнитися, експорт лісоматеріалів має досить складну процедуру митного оформлення. Підприємства, що займаються експортом деревини та інших матеріалів, повинні враховувати постійні зміни, що вносяться до законодавчих актів.

Наступним важливим чинником, що впливає на діяльність зовнішньоекономічну підприємств в Україні є валютне регулювання.

Як відомо, 21 червня 2018 року в Україні був прийнятий новий Закон «Про валюту і валютні операції» (№ 2473) [46], який набере чинності 7 лютого 2019 року. Даний Закон є довгоочікуваним кроком, адже до цього часу валютне регулювання в нашій країні здійснювалося за допомогою великої кількості розрізнених НПА від Національного банку, декількох Законів України та Указів Президента.

Після набрання чинності новим Законом втратять чинність такі НПА:

1. Декрет «Про систему валютного регулювання і валютного контролю»;
2. Закон України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті»;
3. Декілька Указів Президента, які регулювали питання повернення валютних цінностей, порядок отримання кредитів в іноземній валюті та платіжну дисципліну.

Також даний закон вносить зміни до низки інших Законів України, які є досить важливими при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності суб'єктами господарювання.

Важливо зазначити, що даний закон також буде доповнений низкою підзаконних актів від Національного Банку, які тою чи іншою мірою будуть впливати на його положення [47].

Наразі (до набрання чинності даним законом) маємо наступні регулюючі вимоги:

1) На закордонних рахунках фізичним особам можна розміщувати валюту, яка отримана закордоном у вигляді стипендії, зарплати т.д. Для юридичних осіб необхідна індивідуальна ліцензія НБУ.

2) Обов'язкове декларування валютних цінностей закордоном.

3) Наявність валютного контролю по всім валютним операціям.

4) Граничний строк розрахунків по валютним операціям – 180 днів. За порушення термінів – припинення контракту.

5) Наявний обов'язковий продаж виручки в іноземній валюті у розмірі 50%.

6) Обов'язкова реєстрація кредитів від нерезидентів.

Новий закон повинен скасовувати вище зазначені вимоги та лібералізувати валютний контроль в країні. Проте підприємствам у даному випадку варто враховувати всі виключення та доповнення, які містяться в підзаконних актах, адже як зазначено статтею 12 нового Закону: «НБУ при виникненні ознак нестійкого фінансового положення банківської системи, погіршення платіжного балансу України, та за обставин, які загрожують стабільності банківської та фінансової системи, має право впроваджувати заходи захисту (які включають продаж частини валютної виручки, граничні строки розрахунків, обмеження щодо руху капіталу, встановлення лімітів на певні валютні операції ат ін.) [46].

Важливим аспектом ведення зовнішньоекономічної діяльності є також і розрахунки з бюджетом. В нашій країні діє низка державних органів, які мають право контролювати дотримання суб'єктами ЗЕД строків розрахунків та інших вимог валютного законодавства задля недопущення економічних збитків. Вони можуть застосовувати певні обмеження щодо здійснення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктами, які були притягнуті до відповідальності за порушення законодавство у сфері ЗЕД.

За даними, що наводить НБУ, заборгованість іноземних суб'єктів перед вітчизняними суб'єктами ЗЕД по експортним операціям (протягом 2016–2017 років та I кварталу 2018 року) збільшилася в 2,1 рази і становила 117,7 млрд. грн. За порушення строку розрахунків у сфері зовнішньоекономічної діяльності у цей же період до суб'єктів ЗЕД та іноземних суб'єктів господарювання застосовано 1680 та 1409 спеціальних санкцій відповідно (у вигляді індивідуального режиму ліцензування) та 376 та 1185 санкцій тимчасового зупинення ЗЕД (збільшення у більш ніж 3 рази за останні 10 років). Не зважаючи на це, надходження штрафів та пені за здійснені порушення у сфері ЗЕД зменшилися з 1206,6 млн. гривень у 2015 році до 323,7 млн. у 2017 році (за I квартал 2018 надійшло лише 57,1 млн. грн.) [48]. Причиною цьому багато в чому є саме недосконалість нормативно-правової бази регулювання ЗЕД.

Державна фіскальна служба є одним із основних органів моніторингу та контролю за здійсненням ЗЕД підприємствами в Україні. Дана служба має забезпечувати додержання податкового та валютного законодавства суб'єктами ЗЕД.

Наступна таблиця демонструє інформацію щодо результатів перевірок з питань валютного контролю та оподаткування у сфері ЗЕД по ГУ ДФС у Сумській області за результатами 2016, 2017 та 10 місяців 2018 року. Результати свідчать про те, що у більшості (57%) перевірок у 2018 році були виявлені порушення у сфері валютного контролю та оподаткування ЗЕД.

Протягом досліджуваного періоду були донараховані податок на прибуток юридичних осіб, а також пені за порушення строків розрахунків у сфері ЗЕД та штрафні санкції за порушення вимог валютного законодавства. У 2016 році нараховані пеня та штрафи були сплачені.

Для порівняння можна навести дані про перевірки дотримання валютного законодавства та їх результативності в Україні (додаток Г). За даними звіту протягом 2016, 2017 та I кв. 2018 року проведено 3946 планових перевірок юридичних осіб, за результатами кожної п'ятої (819 перевірки) встановлено

порушення розрахунків у сфері ЗЕД, вимог валютного законодавства; із 11306 позапланових перевірок, порушення встановлено в 89,7% (10082).

Таблиця 3.2 - Результати перевірок з питань валютного контролю та оподаткування у сфері ЗЕД у Сумській області

Показник	2016	2017	10 місяців 2018
Кількість перевірок	144	119	105
Кількість перевірок по яких встановлено порушення	97	74	60
Кількість суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють операції у сфері ЗЕД ,станом на звітну дату	640	631	636
Донараховано у поточному році (тис.грн):			
Податку на прибуток з іноземних юр. осіб	168,3	23,17	172,2
ПДВ	0	0	0
Пені за порушення строків розрахунків у сфері ЗЕД та штрафні санкції за порушення вимог валютного законодавства	12831,6	1774,4	1300
Адміністративних штрафів та санкцій	0	0	0
Сплачено (тис. грн):			
Податку на прибуток з іноземних юр. осіб	168,3	23,17	172,9
ПДВ	0	0	0
Пені за порушення строків розрахунків у сфері ЗЕД та штрафні санкції за порушення вимог валютного законодавства	4497,5	1341,5	1389,5
Адміністративних штрафів та санкцій	0	0	0

Важливою проблемою, що виявляється саме тут є недосконалість діяльної самих органів контролю. Зокрема, модна назвати наступні проблеми діяльності ДФС, які досі залишаються невирішеними:

– Відсутність доступу до важливої інформації: Національний банк не надає ДФС дані щодо порушень резидентами встановлених термінів розрахунків в інвалюті при проведенні експортних операцій та строків отримання продукції по імпортним операціям після здійснення оплати.

– Також проблемою є відсутність ефективної та своєчасної системи контролю та опрацювання повідомлень від уповноважених банків про порушення строків розрахунків в інвалюті.

– Зволікання з прийняттям розпорядження про зняття мораторію на проведення Державною фіскальною службою перевірок деяких суб'єктів ЗЕД,

які здійснювали порушення строків розрахунків за зовнішньоторговельними операціями.

– Наразі ДФС не має ефективної та прозорої системи обліку декларацій валютних цінностей, доходів та майна, що є власністю резидентів України та знаходяться за кордоном.

– Також відсутня система показників для аналізу результатів проведених перевірок [48].

Підприємства повинні, у свою чергу, забезпечувати вчасність та прозорість розрахунків за експортно-імпортними операціями, проте вони не завжди мають достатній рівень обізнаності та мотивації для цього.

Зважаючи на специфіку підприємства досить важливою проблемою здійснення ЗЕД тут є наявність внутрішніх чинників, до яких віднесемо технологічний, фінансовий, управлінський та кадрового забезпечення.

Наразі в Шосткинському АГРОЛІСГОСПі знос основних фондів складає 50%, що може досить негативно відобразитися на роботі підприємства. Проте варто зазначити, що даний рівень зносу не є критичним, порівнюючи його з наявним рівнем у 70-80% на інших держаних підприємствах. Застарілий технологічний стан обладнання має негативний вплив на витрати, показники якості та технічні параметри продукції, також даний фактор є досить важливим для підприємств подібного типу, адже застарілу обладнання може нести небезпеку для працівників, які зайняті на виробництві.

Важливою проблемою існування підприємств, що ведуть зовнішньоекономічну діяльність, є фінансові труднощі, які не дозволяють вчасно оновлювати технології та обладнання, реагувати оперативно на зміни в зовнішньому середовищі, диверсифікувати та оновлювати наявний асортимент продукції. Складний механізм залучення іноземних інвестицій та валютного регулювання не дозволяє підприємствам залучати обігові кошти в достатній мірі.

Одним із найважливіших аспектів забезпечення ефективної зовнішньоекономічної діяльності підприємства на мікрорівні є наявність

професійного та мотивованого управлінського персоналу. Особливо дана проблема стосується саме державних підприємств, адже досить часто підбору, розвитку та мотивації персоналу на українських підприємствах приділяється недостатньо уваги. Безумовно, даний аспект багато в чому є наслідком недостати фінансування, проте, на нашу думку, він є і причиною незадовільного стану ЗЕД підприємства. Найважливіша проблема тут – неефективність системи менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, відсутність визначеного підходу в управлінні підприємством. На середніх та малих підприємствах у більшості випадків використовують короткострокове пристосування за рахунок наявного персоналу. АГРОЛІСГОСПи ведуть досить активну експортну діяльність, яка в свою чергу потребує професійного інноваційного підходу та організації.

3.2 Основні шляхи вдосконалення ведення зовнішньоекономічної діяльності підприємствами в Україні

Зважаючи на те, що в Україні наявний досить непрозорий та громіздкий процес митного оформлення продукції, що експортується (особливо, таких товарів як лісоматеріали та деревина), на нашу думку, доцільним є запровадження єдиної електронної системи реєстрації та оформлення товарів в митному режимі експорту.

Законом України від 06.09.2018 «Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законів України щодо впровадження механізму «єдиного вікна» та оптимізації здійснення контрольних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України» [53], було прийняте рішення щодо створення «Єдиного вікна для міжнародної торгівлі».

Відповідно до даного закону Державна фіскальна служба має завдання протягом 6 місяців після введення Закону в дію створити та забезпечити роботу

державному інформаційному веб-порталу «Єдине вікно міжнародної торгівлі». На фіскальну службу також покладений і обов'язок по адмініструванню даного порталу. До обов'язків ДФС України також входить визначення кодів товарів УКТ ЗЕД, переміщення яких через митний кордон має певні заборони або обмеження, а також відкрите та чітке оприлюднення на сайті служби переліків визначених заборон та обмежень [54].

Введення в дію Єдиного вікна повинне скасувати необхідність подання суб'єктами ЗЕД або найнятим ними митними брокерами паперових документів, що видані одним державним органом для подання іншому. Більш того, для зменшення кількості процедур прикордонного контролю товарів даним законом зменшується кількість органів контролю на кордоні.

На сьогоднішній день принцип «єдиного вікна» використовується при переміщенні товарів автомобільним транспортом. Повний перехід на митне оформлення за принципом «єдиного вікна» відбудеться з 1 лютого 2019 року [55].

Рисунок 3.1 – Схема роботи підприємства з «Єдиним вікном міжнародної торгівлі»

Введення даного вікна є надзвичайно важливим для діяльності підприємств типу ДП «Шосткинський АГРОЛІСГОСП», адже воно дозволяє уникнути багатьох бюрократичних процедур при експортуванні товарів. На рисунку 3.1 наведена схема дій Підприємства (типу ДП «Шосткинський АГРОЛІСГОСП») при оформленні продукції на експорт (рисунок 3.1).

Отже, перші кроки на шляху спрощення процедур митного оформлення товарів зроблено, необхідним є детальне опрацювання та визначення чіткої системи переходу та подальшої взаємодії підприємства (відповідальних осіб) з новим веб-порталом та митницею.

Зважаючи на критичну необхідність реформування валютного законодавства, вважаємо надзвичайно прогресивним кроком прийняття закону «Про валюту і валютні операції». Як було описано в розділі 3.1, даний закон передбачає лібералізацію валютного регулювання в Україні і, тим самим, покращення умов для ведення бізнесу в нашій країні.

Наступним важливим кроком для покращення умов регулювання ЗЕД в нашій країні повинен стати перехід до запровадження рекомендацій ОЕСР по протидії BEPS, а також єдиного механізму автоматичного обміну фінансовою інформацією [56].

BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) стосується стратегій податкового планування підприємств, які використовують прогалини в податкових правилах для штучного переміщення прибутку в місця з низьким або відсутнім оподаткуванням (офшори). Хоча більшість даних стратегій є по своїй суті законними, це підриває справедливість та цілісність податкових систем, оскільки підприємства, які працюють за кордоном, можуть використовувати BEPS для отримання значних конкурентних переваг над підприємствами, що працюють на внутрішньому рівні. Окрім того, уникнення сплати податку на прибуток великими корпораціями підриває довіру до податкової системи інших (менших) суб'єктів підприємницької діяльності [57].

Дана проблема є надзвичайно актуальною для української економіки, адже виведення прибутків в офшори є одним із основних чинників неотримання бюджетом країни значної кількості надходжень.

Розроблені в контексті проекту ОЕСР/G20 BEPS 14 кроків, які надають урядам внутрішні та міжнародні інструменти для запобігання ухилення від сплати податків, забезпечуючи оподаткування прибутку тоді, коли здійснюється економічна діяльність, що безпосередньо генерує даний прибуток (створює цінність):

1. EXPLANATORY STATEMENT – проект ОЕСР створює єдиний набір консенсусних міжнародних податкових правил для захисту податкових баз, пропонуючи ще більшу визначеність та передбачуваність платників податків.

2. DIGITAL ECONOMY - стосується податкових проблем цифрової економіки та визначає основні труднощі, які створює цифрова економіка для застосування існуючих міжнародних податкових правил.

3. HYBRIDS - рекомендації стосовно розробки внутрішніх правил для нейтралізації наслідків дії гібридних інструментів та суб'єктів (наприклад, подвійного оподаткування, подвійного вирахування, довгострокового відстрочення).

4. CFC RULES - рекомендації щодо посилення правил оподаткування контрольованих іноземних корпорацій (CFC).

5. INTEREST DEDUCTIONS - загальний підхід, заснований на передових практиках запобігання використанню процентних витрат, наприклад, для досягнення надмірних відсоткових відрахувань.

6. HARMFUL TAX PRACTICES - робота над шкідливими податковими практиками та пільговими режимами.

7. TREATY ABUSE - розробка типових договірних положень та рекомендацій щодо встановлення внутрішніх правил для запобігання зловживанню договорами.

8. PERMANENT ESTABLISHMENT STATUS – внесення змін до визначення постійного представництва.

9. TRANSFER PRICING - вказівки щодо трансфертного ціноутворення (з метою встановлення відповідності результатів трансфертного ціноутворення та формування цінності нематеріальних активів, у тому числі і по транзакціям з високим рівнем ризику).

10. BEPS DATA ANALYSIS - встановлення методології для збору та аналізу даних про BEPS та заходів для їх вирішення, розробка рекомендацій щодо показників масштабу та економічного впливу BEPS та забезпечення інструментів для моніторингу та оцінки ефективності та економічного впливу заходів, вжитих для протидії BEPS на постійній основі.

11. DISCLOSURE OF AGGRESSIVE TAX PLANNING - рекомендації щодо розробки обов'язкових правил розкриття інформації про агресивні схеми податкового планування з урахуванням адміністративних витрат бізнесу та використання досвіду зростаючої кількості країн, які мають такі правила.

12. TRANSFER PRICING DOCUMENTATION - переглянуті рекомендації стосовно документації, включаючи шаблони для звітності по країнам, з метою підвищення прозорості податкової звітності.

13. DISPUTE RESOLUTION - розробка рішень, спрямованих на усунення перешкод, які заважають країнам вирішувати суперечки, пов'язані з договорами.

14. MULTILATERAL INSTRUMENT - аналіз правових питань, пов'язаних із розробкою багатостороннього інструменту, який дає змогу країнам упорядкувати виконання заходів, прийнятих у рамках протидії BEPS [58].

Автоматичний обмін фінансовою інформацією за міжнародними стандартами (Common Reporting Standard) повинен запрацювати в Україні починаючи з 2020 року. Дані стандарти були розроблені ОЕСР та схвалені G20. Перший такий обмін податковою інформацією повинен відбутися наприкінці 2019 року [59].

Common Reporting Standard [60] був розроблений у відповідь на запит G20 та затверджений Радою ОЕСР у 2014 році. Даний стандарт закликає країни

отримувати інформацію від фінансових установ та щорічно автоматично обмінюватися цими даними. Даний стандарт визначає інформацію про фінансовий рахунок для обміну, фінансові установи, що притягуються до звітування, різні типи рахунків та платників податків, а також процедури, яких слід дотримуватися фінансовим установам.

Згідно з положеннями Стандарту, фінансові установи мають передавати, крім усього іншого, таку інформацію про клієнтські рахунки: ім'я, дата та місце народження, адреса проживання, ідентифікаційний номер власника; усі види отриманого доходу від комерційної діяльності; номери рахунків; доходи від інвестиційних операцій; залишок на рахунку на кінець звітного року [60].

Проте навіть отримавши інформацію в рамках запровадження Стандарту, фіскальні органи України навряд чи зможуть ефективно використовувати її з метою оподаткування, адже чинне законодавство має зазнати відповідних змін у відповідь на провадження положень Стандарту. Отже наступним важливим кроком на рівні держави повинно стати відповідне оновлення законодавчої бази з оподаткування.

Безумовно, впровадження кроків на державному та міжнародному рівнях має значний вплив на покращення умов для ведення зовнішньоекономічної діяльності підприємств, проте основним та найбільш ефективним наразі є саме внутрішнє удосконалення підприємств.

Для підприємства типу ДП «Шосткинський АГРОЛІСГОСП» важливим є підвищення професійного рівня ведення зовнішньоекономічної діяльності та впровадження інноваційних аспектів для підвищення її ефективності.

Зважаючи на специфіку підприємства вважаємо за необхідне введення наступних змін:

Створення відділу зовнішньоекономічної діяльності (для початку не як самостійного структурного підрозділу підприємства, а як частини апарату управління).

У першу чергу, даний відділ створюється для планування, організації та координації ЗЕД.

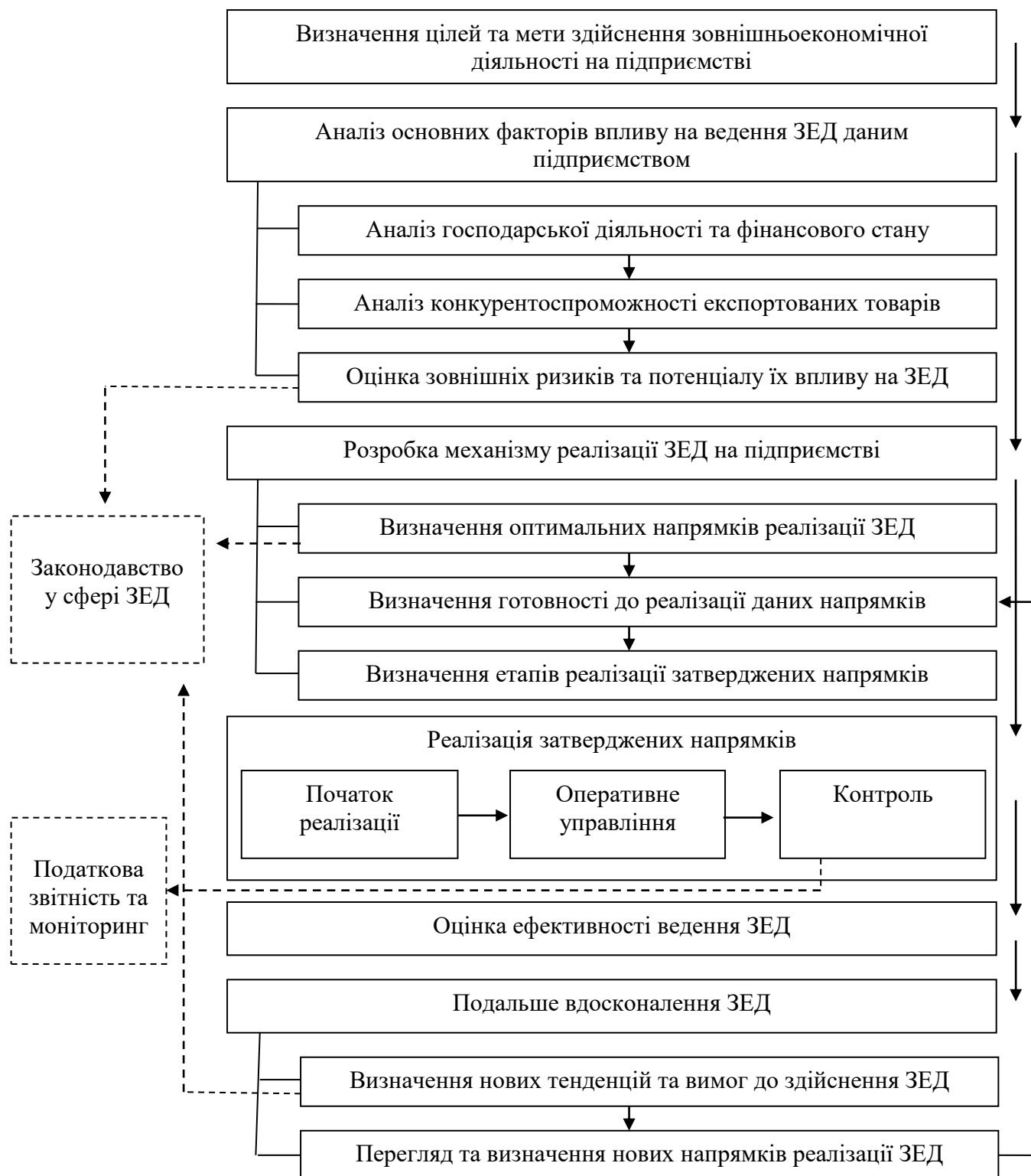

Рисунок 3.2 – Механізм реалізації управління зовнішньоекономічною діяльністю на підприємстві типу ДП «Шосткинський агролісгосп»

Першочерговими завданнями відділу вважаємо наступні:

1. Розробка стратегії зовнішньоекономічної діяльності підприємства.
2. Розширення та укріплення зв'язків з іноземними партнерами.
3. Управління та розвиток експортного потенціалу підприємства, враховуючи специфіку експортованої продукції.
4. Забезпечення виконання зобов'язань по укладеним договорам.
5. Вивчення ситуації на зовнішніх ринках.

Зважаючи на форму власності підприємства (приватна/державна), деякі маркетингові завдання відділу ЗЕД мають різний рівень релевантності.

Рисунок 3.2 ілюструє схему реалізації роботи відділу ЗЕД на малих та середніх експортоорієнтованих підприємствах. Дана схема включає декілька основних етапів (визначення цілей та мети, оцінка наявних можливостей та ризиків, розробка напрямків, реалізація ЗЕД, оцінка ефективності подальше вдосконалення. Також на схемі проілюстроване місце законодавчого регулювання та звітності підприємства в механізмі управління зовнішньоекономічною діяльністю.

Зважаючи на структуру відділу ЗЕД та керівництва підприємства в цілому, дана схема може бути вдосконалена за рахунок розподілу етапів між підрозділами. Також при окресленні роботи відділу з управління ЗЕД, кожен з етапів може бути деталізованим по необхідності. Будь-які взаємодії з суб'єктами та факторами зовнішнього середовища також можуть бути додані до загальної схеми.

Отже, основними кроками на шляху удосконалення ведення ЗЕД малими та середніми експортоорієнтованими підприємствами в Україні мають стати наступні:

З боку держави:

- 1) Введення в роботу та забезпечення подальшого ефективного функціонування системи «Єдиного вікна» для міжнародної торгівлі.
- 2) Введення в дію та подальше вдосконалення валютного законодавства.
- 3) Впровадження принципів протидії BEPS.

4) Долучення до єдиного механізму автоматичного обміну фінансовою інформацією.

5) Створення спрощеної системи інформування підприємств про зміни у сфері ЗЕД.

6) Налагодження комунікації між різними державними органами, що займаються моніторингом, контролем та законотворенням у сфері ЗЕД.

З боку підприємства:

1) Створення та забезпечення ефективної діяльності відділу зовнішньоекономічної діяльності.

2) Проведення детального аналізу господарської діяльності та фінансового стану задля встановлення можливостей реалізації ЗЕД підприємством.

3) Оцінка факторів зовнішнього середовища з метою окреслення ризиків та можливостей їх настання.

4) Моніторинг законодавчої бази та постійне оновлення існуючої схеми ЗЕД у відповідності з новими вимогами.

5) Посилення прозорості в звітності підприємства.

6) Вивчення можливостей для подальшої диверсифікації експорту та підвищення конкурентоздатності експортованого товару.

7) Забезпечення чіткого ведення звітності по зовнішньоторговельним операціям та здійснення періодичного аналізу даної звітності з метою надання вчасної та точної оцінки ефективності ведення зовнішньоекономічної діяльності на підприємстві.

ВИСНОВКИ

Після проведеного дослідження умов та результатів ведення зовнішньоекономічної діяльності підприємствами в Україні, можна зазначити, що наразі існує низка невирішених проблем у даній сфері, які не дозволяють підприємствам повністю розкрити власний потенціал у даній сфері.

Нами був проведений аналіз наукових підходів до визначення поняття «зовнішньоекономічна діяльність підприємств». Було виявлено, що наразі не існує єдиного підходу до ідентифікації даного терміну. Деякі з визначень містять неточності, деякі - є занадто узагальнюючими. Зважаючи на існування множинних підходів до визначення поняття зовнішньоекономічна діяльність, нами була здійснена систематизація та аналіз даних підходів. Найбільш розповсюдженим є визначення ЗЕД як виду (сфери) діяльності підприємства, що базується на взаємозв'язках із суб'єктами господарювання інших країн. Також важливо зазначити, що провівши аналіз ряду наукових праць іноземних авторів, тою чи іншою мірою присвячених тематиці зовнішньоекономічної діяльності підприємств, ми впевнилися в тому, що поняття «зовнішньоекономічна діяльність» майже зовсім відсутнє в західній науковій економічній літературі.

Після дослідження основних підходів оцінки ефективності ведення ЗЕД підприємствами, ми також впевнилися в тому, що наразі не існує єдиного вивіреного підходу. Це, безумовно, залежить від специфіка підприємства та встановлених цілей оцінювання. Також у ринкових умовах існування підприємства, воно не може обмежуватися лише деякими класичними кількісними показниками оцінки ефективності зовнішньоекономічної діяльності, адже дані показники не завжди визначають реальний ефект впливу такої діяльності на фінансову ситуацію, загальну ефективність діяльності підприємства, а також рівень його платоспроможності. Для елімінації подібних недоліків та для більш глибокої оцінки ефективності ЗЕД можливим є

дослідження економічної безпеки підприємства через оцінку ризиків його функціонування в зовнішньоекономічному середовищі. Даний підхід дозволяє оцінити ефект впливу негативних факторів ЗЕД на становище досліджуваного підприємства.

Зважаючи на різноманітність видів та ступенів ризику в ЗЕД, навіть проведення більшості видів аналізу не може забезпечити абсолютну ефективність діяльності підприємства у зовнішньоекономічному середовищі. Необхідність збільшення ефективності ведення зовнішньоекономічної діяльності на підприємствах зумовлює потребу в проведенні якісного аналізу ризиків. нами було виявлено, що на практиці для оцінки ризиків зовнішньоекономічної діяльності найчастіше використовують експертний метод, що базується на суб'єктивній оцінці прогнозованих факторів діяльності. Кожне підприємство у процесі роботи з ризиками зовнішньоекономічної діяльності обирає той або ж інший спосіб управління (в залежності від природи ризику, а також наявних можливостей щодо його забезпечення). Обраний спосіб включає методи управління, які в свою чергу несуть у собі певний інструментарій управління ризиками ЗЕД.

Після дослідження статистичних результатів по основним формам зовнішньоекономічної діяльності в Україні, можна говорити про те що наразі по більшості показників (розмір ВВП, обсяги експорту та імпорту, знаходження прямих інвестицій) Україна все ще перебуває на останніх позиціях в світовому рейтингу. Падіння показників в останні роки було спровоковане негативними глобальними економічними явищами, наявністю воєнно-політичного конфлікту на сході країни, призупиненням діяльності багатьох провідних промислових підприємств та незадовільним середовищем для ведення бізнесу. Також варто зазначити, що несприятлива динаміка цін, значні строки окупності інвестицій, інфляція, недоступність кредитування, недосконале валютне законодавство, значний рівень корупції та недовіра до державних органів управління та контролю, наявність неформальних відносин в органах державної влади та в

бізнесі, лобіювання інтересів олігархів справляють значний негативний вплив на розвиток зовнішньоекономічних зв'язків.

Проте варто також відзначити декілька позитивних тенденцій у сфері регулювання зовнішньоекономічної діяльності. По-перше, це перспектива спрощення митного оформлення експорту за допомогою введення системи «Єдиного вікна міжнародної торгівлі». По-друге прийняття нового валютного законодавства, яке значно спрощує та лібералізує валютне регулювання в країні. Дане законодавство є запорукою спрощення ведення бізнесу всередині країни, що є визначним кроком на шляху розвитку ЗЕД в Україні. Також важливо відзначити і зміни в податковому законодавстві, які також матимуть деякі позитивні наслідки для підприємств та держави в цілому. Зміни в законодавстві є надзвичайно важливими на шляху покращення ведення ЗЕД, адже нормативне поле є одним із основних факторів для визначення передумов діяльності вітчизняних промислових підприємств та оцінки сприятливості середовища для здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Для проведення аналізу зовнішньоекономічної діяльності на прикладі підприємства, нами було обране Державне підприємство «Шосткинський АГРОЛІСГОСП», що є структурним підрозділом Сумського обласного комунального агролісогосподарського підприємства «СУМІОБЛАГРОЛІС». Проаналізувавши загальні дані по підприємству, ми можемо говорити про досить задовільну ситуацію зі станом наявних фондів та їх використання, також задовільним є виконання робіт та результат діяльності. Підприємство є платоспроможним, а його діяльність рентабельною. У період 2015-2018 років ДП «Шосткинський АГРОЛІСГОСП» мало досить значну кількість зовнішньоторговельних контрактів з різними фірмами. Розрахунки свідчать, що експорт даного підприємства можна визначити ефективним та рентабельним. Варто зазначити, що специфіка підприємства не дозволяє повною мірою охопити всі показники ефективності зовнішньоекономічної діяльності, адже його ЗЕД - це в більшості експорт продукції лісопереробки. Дана продукція не

вимагає значних витрат при виготовленні, саме тому собівартість є достатньо низькою і дозволяє отримувати достатній рівень прибутку.

Після проведення оцінки умова та результатів ЗЕД підприємств в Україні, а також після здійсненого аналізу підприємства, ми визначили основні кроки на шляху удосконалення ведення ЗЕД малими та середніми експортоорієнтованими підприємствами в Україні. З боку держави це введення в роботу та забезпечення подальшого ефективного функціонування системи «Єдиного вікна» для міжнародної торгівлі; ведення в дію та подальше вдосконалення валютного законодавства; впровадження принципів протидії BEPS; долучення до єдиного механізму автоматичного обміну фінансовою інформацією; створення спрощеної системи інформування підприємств про зміни у сфері ЗЕД; налагодження комунікації між різними державними органами, що займаються моніторингом, контролем та законотворенням у сфері ЗЕД.

З боку підприємства: створення та забезпечення ефективної діяльності відділу зовнішньоекономічної діяльності; проведення детального аналізу господарської діяльності та фінансового стану задля встановлення можливостей реалізації ЗЕД підприємством; оцінка факторів зовнішнього середовища з метою окреслення ризиків та можливостей їх настання; моніторинг законодавчої бази та постійне оновлення існуючої схеми ЗЕД у відповідності з новими вимогами; посилення прозорості в звітності підприємства; вивчення можливостей для подальшої диверсифікації експорту та підвищення конкурентоздатності експортованого товару; забезпечення чіткого ведення звітності по зовнішньоторговельним операціям та здійснення періодичного аналізу даної звітності з метою надання вчасної та точної оцінки ефективності ведення зовнішньоекономічної діяльності на підприємстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЕЖРЕЛ

1. Про зовнішньоекономічну діяльність [Текст]: Закон України від 16.04.1991 р. № 959-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 29. – С. 377.
2. Господарський кодекс України [Текст]: Закон України від 16.01.2003 р. № 436 - ІV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – С. 144.
3. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: Підручник // І.В. Багрова, Н.І. Редіна, В.Є. Власюк, О.О. Гетьман / За ред. д-ра екон. наук, проф. І.В. Багрової. – К.: Центр навч. літ., 2004. – 580 с.
4. Гребельник О. П. Основи зовнішньоекономічної діяльності: 3-тє видання. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 432 с
5. Дідківській М. І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: Навч посібник. – К.: Знання, 2006. – 462 с.
6. Прокушев Є. Ф. Зовнішньоекономічна діяльність. – М.: ІОЦ Маркетинг, 2010. – 208 с.
7. Гофман Н. Ф., Маховікова Г. А. Основи зовнішньоекономічної діяльності. – СПб: Питер, 2011. – 208 с.
8. Мельник Л. Г. Економіка та інформація: Економіка інформації та інформаційна в економіці: енциклопедичний словник. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2015. – 384 с.
9. Гришко Н.В. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні та незалежний аудит/ Н.В. Гришко, О.Е. Лубенченко// Вісник Чернігівського державного технологічного університету. - № 2 (66). – 2013
10. Новак В.О., Мостенська Т.Л., Гуріна Г.С., Ільєнко О.В. Зовнішньоекономічна діяльність: підручник – К: Кондор, 2012, 552 с.
11. Ковалевська А.В. Конкурентна стратегія зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств України в умовах перехідної економіки

інверсного типу: Автореф. дис. на здоб. наук. ступ. к.е.н. – Харків: ХНТУРЕ, 2002. – 19 с.

12. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: Навчальний посібник / [Козак Ю.Г., Логвінова Н.С. та ін.]; за ред. Ю.Г. Козака, Н.С. Логвінової, М.А. Зайця. – 4-те вид., перероб. та доп. – К.: Освіта України, 2012. – 272

13. Степаненко О. І. Особливості аналізу та оцінки виконання договірних зобов'язань за експортними операціями // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. праць. – №195, Том I. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2014. – С. 68 – 74.

14. Вічевич А. М. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності: Навчальний посібник / А. М. Вічевич, О. В. Максимець. Львів : Афіша, 2004. 140 с.

15. Вакульчик О. М., Дубицький Д. П. Аналіз ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства/ О. М. Вакульчик, Д. П. Дубицький// Вісник Академії митної служби України. Серія: “Економіка”, № 2 (48), 2012

16. Aksenov I. Methods of assessment of foreign economic activity in the region/ I. Aksenov [Electronic resource]. – Mode of access : http://library.colloquium-publishing.ru/index.php/L_21/article/download/212/205

17. Конспект лекцій до вивчення дисципліни «Управління ризиками в ЗЕД» для студентів галузі знань 0305 «Економіка і підприємництво» денної форми навчання, освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» / Укладач Н.Є. Стрельбіцька. – Тернопіль: ТНЕУ, 2010. – 81 с.

18. Тэпман Л. Н. Риски в экономике : [учеб. пособие для студ. вузов] / под ред. В. А. Швандара. – М. : ЮНИТИ, 2002. – 379 с.

19. Машталір Я. П. Оцінка методів обмеження економічного ризику у зовнішній діяльності підприємства / Я. П. Машталір // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2007. – № 4. – С. 200–202.

20. Зиновьев И. Ф. Методы оценки рисков во внешнеэкономической деятельности предприятий [Электронный ресурс] / И. Ф. Зиновьев, Н. Н. Кожухова. – Режим доступа: <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/94149>

21. Свідерська А.В. Управління ризиками зовнішньоекономічної діяльності підприємства: дис. канд. екон. наук : спец. 08.00.04 / Свідерська Антоніна Владиславівна. – Хмельницький, 2016. – 290 с.

22. Логистика, эффективность и риски внешнеэкономических операций / К. В.Захаров, В. П. Бочарников, А. К. Захаров, А. В. Циганок. – К. : ИНЭКС, 2006. – 310 с.

23. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

24. GDP per capita (current US\$). World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files. [Electronic resource] / The World Bank. – 2018. – Mode of access: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?year_high_desc=false

25. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2017 році. – Статистичний збірник [Електронний ресурс]: Державна служба статистики України, 2018. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/06/zb_ztutp2017.pdf

26. Прямі іноземні інвестиції [Електронний ресурс]: Мінфін, 2008—2018. – Режим доступу : <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/2017>

27. Скільки іноземних інвестицій надійшло в Україну в 2010-2018 роках [Електронний ресурс]: «Слово і діло», від 31 серпня 2018. – Режим доступу : <https://www.slovoidilo.ua/2018/08/31/infografika/ekonomika/skilky-inozemnyh-investyvizij-nadijshlo-ukrayinu-2010-2018-rokax>

28. Trade profile 2018: Ukraine [Electronic resource] / The World Trade Organization. – 2018. – Mode of access: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/daily_update_e/trade_profiles/UA_e.pdf

29. Бугас В. В., Самійленко М. А. Реалії зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних і іноземних підприємств/ В. В. Бугас, М. А. Самійленко// Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/52.pdf

30. Конституція України від 28.06.1996, № 254к/96-В [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

31. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р., № 435–IV. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

32. Дейнеко Л.В., Купчак П.М. Стратегічні пріоритети промислової політики в зовнішньоекономічній сфері/ Л.В. Дейнеко, П.М. Купчак. – К: Сімферополь: ТНУ ім. В.І. Вернадського - 367 с.

33. World Tariff Profiles 2018/ WTO, ITC and UNCTAD [Electronic source]: WTO 2018. - Mode access: https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/world_tariff_profiles18_e.htm

34. Гуцул І. А. Оподаткування зовнішньоекономічної діяльності: фіскальні ефекти та регулюючий потенціал : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит»/ І. А. Гуцул. – Тернопіль, 2015

35. Проект Закону України про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законів України 2543-VIII від 18.09.2018 р.// [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64556

36. Рада не запровадила мораторій на експорт дров з України [Електронний ресурс].]/ Радіо Свобода, 2018. – Режим доступу : <https://www.radiosvoboda.org/a/news-rada-skasovala-moratoriy-lis-kruhliak/29475293.html>

37. Пропозиції Президента до Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження українських лісів та запобігання незаконному вивезенню необроблених лісоматеріалів» [Електронний ресурс]/ Верховна Рада України, 2018. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60642

38. Лісовідновлення та лісорозведення» [Електронний ресурс]/ Сумське обласне управління лісового та мисливського господарства. Офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://sumylis.gov.ua/napryamki-diyalnosti/lisovidnovlennya-ta-lisorozvedennya.html>

39. Шосткинський агролісгосп [Електронний ресурс]/ Сумське обласне комунальне агролісгосподарське підприємство «СУМІОБЛАГРОЛІС», 2018. – Режим доступу: <http://sumyagroforest.wixsite.com/forest/untitled-csuc>

40. Закон України від 08.09.2005 р. № 2860-IV «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів» [Електронний ресурс]/ Верховна Рада України, 2018. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2860-15>

41. Закон України від 09.04.2015 р. № 325-VIII «Про внесення змін до Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів» щодо тимчасової заборони експорту лісоматеріалів у необробленому вигляді» [Електронний ресурс]/ Верховна Рада України, 2018. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/325-19>

42. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2018 р. № 960 «Про затвердження переліків товарів, на які встановлено обмеження щодо переміщення через митний кордон України» [Електронний ресурс]/ Верховна Рада України, 2018. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2018-%D0%BF>

43. Постанова Кабінету Міністрів України від 16.10.2015 р. № 826 «Деякі питання видачі сертифіката про походження лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів» » [Електронний ресурс]/ Верховна Рада України, 2018. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/826-2015-%D0%BF>

44. Тимчасовий порядок видачі сертифіката про походження лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів для здійснення експортних операцій, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21.12.2005

р. № 1260 [Електронний ресурс]/ Верховна Рада України, 2018. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1260-2005-%D0%BF>

45. Положення про Держлісагентство України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 08.10.2014 р. № 521 [Електронний ресурс]/ Верховна Рада України, 2018. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/521-2014-%D0%BF>

46. Закон України від 21.06.2018 р. № 2473-VIII «Про валюту і валютні операції» [Електронний ресурс]/ Верховна Рада України, 2018. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19>

47. Онищенко В. Валютне регулювання по-новому: революційний прорив чи лише косметична зміна обгортки [Електронний ресурс]/ В. Онищенко. Тижневик «Головбукх» від 21 вересня 2018. – Режим доступу: <https://www.golovbukh.ua/article/7333-valyutne-regulyuvannya-po-novomu-revoluytsyniy-proriv-chi-lishe-kosmetichna-zmna-obgortki>

48. Звіт про результати аудиту ефективності виконання повноважень державними органами щодо забезпечення контролю за дотриманням суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності вимог валютного законодавства від 19.12.2017 [Електронний ресурс]/ Рахункова палата України, 2017. – Режим доступу: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16754657/zvit_26-5_2017.pdf?subportal=main

49. Laufs K. Foreign Market Entry Mode Choice of Small and Medium-Sized Enterprises: dissertation from May 2015. [Electronic source]: Heinrich-Heine-University Düsseldorf, 2015. - Mode access: <https://docserv.uni-duesseldorf.de/servlets/DerivateServlet/Derivate-38199/Foreign%20Market%20Entry%20Mode%20Choice%20of%20Small%20and%20Medium-Sized%20Enterprises.pdf>

50. Jiwei Liu. Research on Enterprise International Competitive Advantage Sustainability [Electronic source]: International Journal of Business and Management, Vol. 4, No. 2. February 2009 - Mode access:

<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.651.4509&rep=rep1&type=pdf>

51. Pigorini P., Divakaran A., Suarez D., Fleichman A. Managing the Global Enterprise in Today's Multipolar World. – Research paper. [Electronic source]: Booz & Company Inc., 2011 - Mode access: <https://www.strategyand.pwc.com/media/file/Managing-the-global-enterprise-in-todays-multipolar-world.pdf>

52. Guedez A. L., Faria A. Globalization and International Management: In Search of an Interdisciplinary Approach . [Electronic source]: BAR, v. 4, n. 2, art. 2, p. 20-39, May/August 2007 - Mode access: https://www.researchgate.net/publication/26504009_Globalization_and_International_Management_In_Search_of_an_Interdisciplinary_Approach

53. Закон України від 06.09.2018 р. № 2530-VIII «Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законів України щодо запровадження механізму "єдиного вікна" та оптимізації здійснення контрольних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України [Електронний ресурс]/ Верховна Рада України, 2018. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2530-19>

54. «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» має запрацювати через півроку – ДФС [Електронний ресурс]/ Укрінформ, 2018. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2533206-edine-vikno-dla-miznarodnoi-torgivli-mae-zpracuvati-cerez-pivroku-dfs.html>

55. ДФС запровадить «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» - повідомлення Прес-служби Державної фіскальної служби України від 06.07.2018 [Електронний ресурс]/ Державна фіскальна служба України, 2018. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/media-tsentr/novini/343017.html>

56. Бахтарі Е. Валютна лібералізація – перехід до режиму вільного руху капіталу в Україні [Електронний ресурс]/ Національний банк України, 2018. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=60027584>

57. About the Inclusive Framework on BEPS [Electronic source]: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2018 - Mode access: <http://www.oecd.org/tax/beps/beps-about.htm>

58. BEPS Actions [Electronic source]: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2018 - Mode access: <http://www.oecd.org/tax/beps/beps-actions.htm>

59. Автоматичний обмін інформацією між фіскальними органами планується розпочати з 2020 року [Електронний ресурс]/ Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України від 28.09.2017. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/250306535>

60. OECD (2014), Standard for Automatic Exchange of Financial Account Information in Tax Matters, OECD Publishing, Paris [Electronic source]: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2014 - Mode access: <https://doi.org/10.1787/9789264216525-en>.

ДОДАТКИ

Додаток А
SUMMARY

Sytnyk A. V. The ways of improving enterprise's foreign economic activity. – Masters-level Qualification Thesis. Sumy State University, Sumy, 2018.

The master's thesis focuses on the essence of the international economic activity of enterprises, the main approaches for evaluating its effectiveness and ways of weighting risks in this sphere. The thesis examines the main conditions of conducting international economic activity in Ukraine. The main aim of this research is providing the ways of improving enterprise's international economic activity at the present stage of economic development.

Keywords: foreign economic activity, international economic activity, risk assessment, export, import, foreign trade, foreign exchange regulation, customs clearance of export.

АНОТАЦІЯ

Ситник А. В. Шляхи вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємства – Кваліфікаційна магістерська робота. Сумський державний університет, Суми, 2018 р.

У роботі досліджено сутність зовнішньоекономічної діяльності підприємств, основні підходи до визначення ефективності її ведення та оцінки ризиків у даній сфері. Надана оцінка сучасним умовам ведення зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Головною метою дослідження є пошук шляхів вдосконалення ведення зовнішньоекономічної діяльності на сучасному етапі розвитку економіки .

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, міжнародна економічна діяльність, оцінка ризиків, експорт, імпорт, зовнішня торгівля, валютне регулювання, митне оформлення експорту.

Додаток Б

РЕФЕРУВАННЯ ІНОЗЕМНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ МОВОЮ
ОРИГІНАЛУ

Проаналізувавши ряд наукових праць іноземних авторів, тою чи іншою мірою присвячених тематиці зовнішньоекономічної діяльності підприємств, ми впевнилися в тому, що поняття «зовнішньоекономічна діяльність» майже зовсім відсутнє в західній науковій економічній літературі.

Дане поняття є поширеним в працях науковців пострадянського простору, що досить часто використовують саме термін International (or Foreign) Economic (or Trade) Activity. В зарубіжних джерелах частіше знаходимо поняття International Business, International (enterprise) Management та Foreign Markets Entry.

In the dissertation [49], devoted to the foreign market entry by small and medium-sized enterprises, K. Laufs reviews the current situation of small and medium enterprises' foreign market entry, and identify weak points in the scientific literature. Also, she examines the influence of international equity experience on small and medium enterprises' foreign market mode entry.

One of the objectives of this work was to examine the influence of firm tenure, CEO age, and international experience on foreign market entry way choice and how these factors are accompanied by the other environmental and organizational factors.

In the very first part, the study indicates that enterprises have very specific characteristics that identify the foreign market entry model particularly relevant. Assuming their resource limitations, their acceptance of challenges depends, first of all, on the institutional context, and also on their ownership structures. The managers have to be very careful in their choices of doing business abroad. In addition, the managers of small and medium enterprises should know that the entry choice is a

complex decision where firm, industry, home country, and host country characteristics should be all considered. And that is why managers need to understand these characteristics for making a really efficient choice of their foreign market entry model.

Also, the study outlines, that small and medium enterprises, which are often limited with resources and are inclined to choose low-commitment activities are able to strongly commit to a foreign market. It was mentioned that SMEs can leverage their limited resources and be strongly committed to a foreign market by focusing on one particular internationalization path. The study shows that the variety of international equity experiences in most cases influences the entry mode choice. So that, building and establishing of structures support internationalization activities of the enterprises.

It is important to mention that this study [49] evidence (in addition to firm-specific and host-country factors) that the individual characteristics of CEOs play a really important role when choosing the model for entering the foreign markets. Managerial board should recognize that different conditions and points in CEO's life influence his/her attitude to the risk leveling and job security; in addition, it hardly influences the capability of CEOs to process information. On top of that, this paper shows that estimation of certain geographical experience of the enterprise and the level of political risk on the foreign market influences the foreign market choices and relationships. That is why, SMEs' owners and directors need to consider number of parameters on different levels for capturing the given conditions with which their foreign market entry strategy unfolds. The research has certain implications for small and medium enterprises' owners, who are looking for the CEO successors.

Another relates paper has been prepared by the Chinese researched Jiwei Liu, who worked on Enterprise International Competitive Advantage Sustainability [50]. He has analyzed the international competitive advantages of enterprises and the forms and meaning of the sustainability. Another important point of this research is that the author has become with the sustainable competitive advantage model for enterprises.

The researcher stated that the enterprise capability and resources fuse to each other, and there is always a complementary relationship between those categories. Such interconnection between capability and resources forms the competitive advantage, and then continues to support the sustainability of given competitive advantage. Based on this condition, the author has built a model of the competitive advantage sustainability.

In his research [50], Jiwei Liu describes, that enterprises can establish strong competitive advantage by integrating capability and resources. After that, the author said, the problems the enterprises face, is always a changing competitive environment, which includes the changes in the chosen industry, the entry of competitors, changes in the market conditions, and many others. That is why the enterprise should always carry on the re-creation and the innovative update of the resources at the right time. It should also include that the re-integration forms a new/updated competitive advantage for the changed environment. The researched stated that the sustainability of competitive advantages can be seen in the dynamic change of resources' integration and the ability to adapt those environmental changes. This process should be continued permanently, so the competitive advantage remains unchanged.

Another interesting paper [51] has been prepared by the international group of authors: Paolo Pigorini, Ashok Divakaran, David Suarez and Ariel Fleichman. They have concentrated their work on the international management of the global enterprise, which faces the challenges of the modern multipolar world. The authors said that today multinational enterprises behave and look much differently. The old strong brands that have dominated international business in the past decades are opening doors for the new emerging market players, who break out the local markets and traditional managerial models.

The paper also concentrated on the global management model that contains the two bottom levels:

- operating model;

– three key components that support it—global systems and processes, people capabilities, and management structure.

The authors outlined that once a company's differentiating capabilities and strategic approach has been determined, the implementation of a global strategy begins. The researchers said that in their experience while working with multinational companies, the three key management levers emerge and mobilize those execution layers in the global enterprise management framework:

1. Organizational footprint and structure: the companies rebalance their organizational structures and footprints of the main activities in the company's operational model in order to face the increased weight of the emerging markets.

2. Decision controls: winning companies delegate decision-making responsibilities and intention for greater transparency of information, while using single-point accountability and the other control mechanisms for managing the key risks.

3. Talent management and leadership: leading companies are working to diversify, not only their executive management teams and boards, but also the whole organization, as they use some real global talent strategies.

Another paper [52] (by Ana L. Guedes and A. Faria) examines the new approaches in International and Globalization Management. The authors states that that the international management in enterprises has been influenced by some particular national interests, and that the theory of globalization benefits the interests of multinational corporations.

The article shows that international management researches should not only address managerial issues, but also the governance side. This article proves that international management involves not only the managers' specific needs but also wide range of organization types, managers, consumers, policy makers, citizens and the other economy actors. By challenging the domination theory of the international management field through by focusing on interdisciplinary and multidimensional approaches, the knowledge produced should be relevant not only for international

companies but also for local governments and managers, policy makers and public administrators also in developing countries.

The authors of the article [52] insist on developing an interdisciplinary framework which should be based on the fact that the international management literature is not neutral. This article shows that US respondents have been also influenced by material and ideological mechanisms that, in most cases, have very notional character.

The researchers argue that the field of international management is too much important in the frame of globalization processes to be addressed without taking into account economic, political, and ideological dimensions of knowledge.

Додаток В

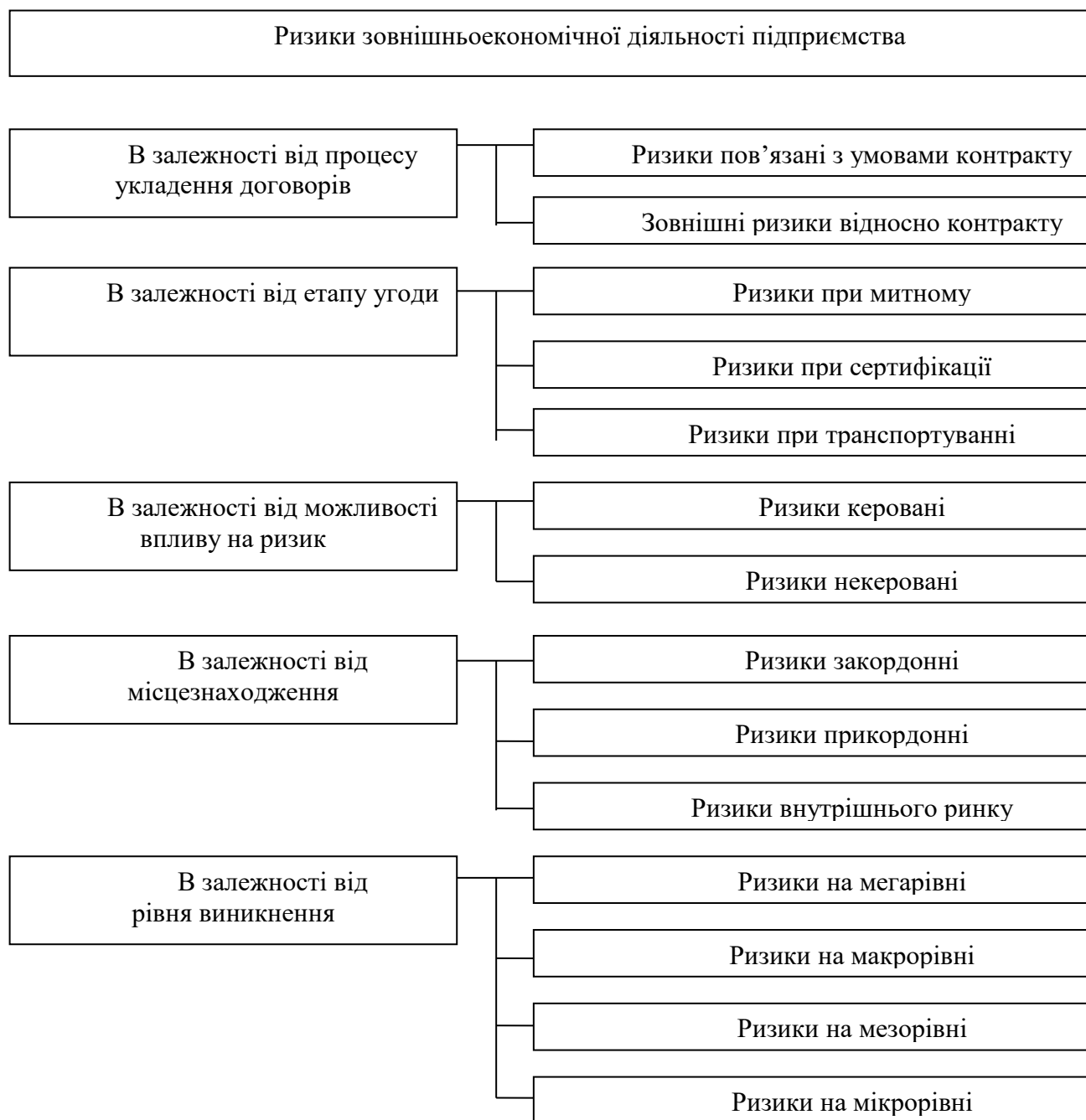

Рисунок В.1 – Класифікація ризиків зовнішньоекономічної діяльності підприємства

Додаток Г

Таблиця Г.1 – Стан основних засобів ДП «Шосткинський АГРОЛІСГОСП»

Найменування	Станом на 01.01.2015		Станом на 31.03.2018	
	первісна вартість	залишкова вартість	первісна вартість	залишкова вартість
103 «Будинки та споруди»	2883,9	1225,7	3724,5	1812,8
104 "Машини та обладнання"	3606,1	1930,5	3742,6	1800,7
05 «Транспортні засоби»	793,3	113,1	1481,3	670,3
106 "Інструменти, прилади та інвентар"	92,2	5,1	140,8	47,6
107 «Інші основні засоби»	1,4	1,4	1,4	1,4
Разом	7 376,92	3 275, 6	9 090,6	4 332,7

Таблиця Г.2 – Основні показники роботи ДП «Шосткинський АГРОЛІСГОСП»

			2015	2016	2017	1 кв.2018	За весь період
1	Загальна площа лісових ділянок, із них:	га	12068,2	12068,2	12068,2	X	X
	а) вкриті лісовою рослинністю,	га	11427,7	11433,5	11476,7	X	X
	в т.ч. лісові культури	га	7698,1	7710,2	7769,9	X	X
	б) не вкриті лісовою рослинністю	га	640,5	634,7	591,5	X	X
2	Заготовлено деревини, всього	куб.м	29272,0	35021,0	42400,0	18377,0	125070,0
	З неї - ліквідна деревина, всього	куб.м	25801,0	30924,0	37349,0	16225,0	110299,0
	- ділова	куб.м	10365,0	11305,0	8971,0	4611,6	35252,6
	- техсировина, дров довг	куб.м	11490,0	14827,0	23872,0	10256,8	60445,8
	- дрова	куб.м	3946,0	4792,0	3626,0	1356,6	13720,6
	в тому числі - РГК (рубки головного користування)	куб.м	7519,0	5275,0	6372,0	1340,4	20506,4
	- ділова	куб.м	4889,0	3537,0	3284,0	907,3	12617,3
	- техсировина, дров довг	куб.м	1731,0	1082,0	1714,0	239,0	4766,0
	- дрова	куб.м	899,0	656,0	753,0	194,1	2502,1
3	Перероблено деревини у власних цехах	куб.м	9582,0	10262,0	18137,0	4841,0	42822,0
4	Перероблено в % до заготовленої ліквідної деревини (ділова та техсировина)	%	43,8	39,3	55,2	32,6	X
5	Вироблено продукції, всього	куб.м	6367,0	4039,0	7559,0	1874,0	19839,0
	в т.ч. - пиломатеріалу необрізного (з 2017 року просто пиломатеріал)	куб.м	52,0	136,0	7559,0	1874,0	9621,0
	- пиломатеріалу обрізного	куб.м	254,0	237,0			
	- паллет	куб.м	2989,0	3181,0			
6	Випуск товарної продукції, всього	куб.м	32168,0	34963,0	44908,0	11616,0	123655,0
		тис.грн.	26172,5	33069,5	41125,5	11771,8	112139,3
	- лісове господарство	куб.м	25801,0	30924,0	37349,0	9742,0	103816,0
		тис.грн.	16679,8	21834,8	20491,4	6907,1	65913,1
	- продукція переробки деревини	куб.м	6367,0	4039,0	7559,0	1874,0	19839,0
		тис.грн.	8758,3	10259,7	19350,2	4591,3	42959,5
	- інша продукція	тис.грн.	734,4	975,0	1283,9	273,4	3266,7
7	Реалізація товарної продукції, з ПДВ	куб.м	22097,0	24876,0	25565,0	6873,0	79411,0
		тис.грн.	23097,0	29910,2	33995,6	10639,6	97642,4
	Реалізація товарної продукції без ПДВ:	тис.грн.	22113,6	28565,5	31106,1	9675,8	91461,0
	з неї - у круглому виді	куб.м	16506,0	21034,0	18368,0	5169,0	61077,0
		тис.грн.	13374,7	17350,2	10648,7	4029,6	45403,2
	- продукція переробки	куб.м	5591,0	3842,0	7197,0	1704,0	18334,0
		тис.грн.	7965,0	10204,2	18872,0	5194,1	42235,3
	- інша продукція	тис.грн.	773,9	1011,1	1585,4	452,1	3822,5
	В тому числі - реалізація на експорт всього	куб.м	10664,5	12795,1	5862,1	1562,7	30884,3
		тис.грн.	17219,9	21842,3	16658,6	4856,6	60577,4
8	Виробнича собівартість реалізованої продукції	тис.грн.	14988,0	17168,0	24219,0	6630,0	
9	Чистий прибуток/збиток	тис.грн.	1508,0	3492,0	1264,0	616,0	

Продовження таблиці Г.2

10	Рентабельність товарної продукції	%	19,0	22,0	11,0	11,0	
11	Вартість знеособленого заготовленого 1 куб.м деревини	грн.	644,5	706,1	561,9	709,0	
12	Вартість знеособленого реалізованого 1 куб.м деревини:	грн.	963,4	1107,7	1154,7	1342,0	
	- лісове господарство	грн.	807,2	824,9	579,7	779,6	
	- переробка деревини	грн.	1424,6	2656,0	2622,3	3048,2	
13	Заробітна плата нарахована	тис.гр н.	8045,8	9977,4	13311,8	3752,3	
14	Середньооблікова чисельність працівників в еквіваленті повної зайнятості	осіб	164,0	167,0	171,0	165,0	
15	Середньомісячна з/плата 1 працівника	грн.	4088,0	4979,0	6487,0	7580,0	

Таблиця Г.3 – Динаміка показників фінансової звітності балансу та звіту про фінансові результати ДП «Шосткинський АГРОЛІСГОСП»

Стаття	Код рядка	2015 рік	2016 рік	2017 рік	1 кв 2018
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	22114	28566	31106	9676
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	14988	17168	24219	6630
Валовий: прибуток	2090	7126	11398	6887	3046
Інші операційні доходи	2120	3	1	0	0
Адміністративні витрати	2130	2655	4089	4431	1575
Витрати на збут	2150	2313	2921	799	305
Інші операційні витрати	2180	278	325	401	365
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	1883	4064	1256	801
Інші фінансові доходи	2220		9	49	2
Інші доходи	2240	293	0	122	0
Фінансові витрати	2250	186	226	114	72
Інші витрати	2270	416	0	2	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	1839	3847	1311	731
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	331	355	47	115
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	1508	3492	1264	616

Таблиця Г.4 - Дослідження динаміки показників балансу

Стаття	Код рядка	2015 рік	2016 рік	2017 рік	1 кв 2018
Актив					
Нематеріальні активи	1000	396	368	341	448
Незавершені капітальні інвестиції	1005	63	63	63	63
Основні засоби	1010	3140	3560	4188	4333
Інші необоротні активи	1090	190	412	453	463
Усього за розділом I	1095	3789	4403	5045	5307
Запаси	1100	1944	1566	1968	2298
Виробничі записи	1101	830	816	974	1086
Готова продукція	1103	1114	747	994	1212
Дебіторська заборгованість за продукцію	1125	26	57	104	478
Дебіторська заборгованість за виданими авансами	1130	0	246	0	57
Дебіторська заборгованість за розрахунки з бюджетом	1135	901	1138	75	0
У тому числі з податку на прибуток	1136	107	0	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	233	743	1057	1161
Гроші та еквіваленти	1165	607	202	470	834
Інші оборотні активи	1190	641	641	641	641
Усього за розділом II	1195	4356	4597	4397	5473
Баланс		8145	9000	9364	10780
Пасив					
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1920	1920	1920	1920
Додатковий капітал	1410	2338	2332	2323	2321
Нерозподілений прибуток(непокритий збиток)	1420	1678	2732	1890	2282
Усього за розділом I	1495	5936	6984	6133	6523
Довгострокові забезпечення	1520	180	1	1	1
Усього за розділом II	1595	180	1	1	1
Кт .заборг. Товари, роботи, послуги	1615	459	270	405	305
Кт .заборг. розрахунки з бюджетом	1620	639	856	792	320
Розрахунки зі страхування	1625	134	76	17	79
Розрахунками з оплати праці	1630	592	463	380	578
Поточна кредиторська заборгованість	1635	30	150	1066	1655
Інша поточна заборгованість	1690	174	199	570	1319
Усього за розділом III	1695	2029	2015	3230	4256
Баланс		8145	9000	9364	10780

Додаток Д

Таблиця Д.1 - Tariffs and imports by product groups

Product groups	Final bound duties				MFN applied duties			Imports	
	AVG	Duty-free in %	Max	Binding in %	AVG	Duty-free in %	Max	Share in %	Duty-free in %
Animal products	13,0	0	20	100	10,6	10.1	20	0.4	32.4
Dairy products	10,0	0	10	100	10,0	0	10	0.1	0
Fruit, vegetables, plants	12,6	10.3	20	100	9,9	19.4	20	1.8	61.0
Coffee, tea	5,8	35.4	20	100	5,7	35.4	20	1.2	49.2
Cereals & preparations	12,5	3.4	20	100	12,4	3.8	20	1.3	34.9
Oilseeds, fats & oils	10,5	11.5	30	100	8,3	18.4	30	1.3	84.9
Sugars and confectionery	19,4	0.5	50	100	19,4	0	50	0.1	0
Beverages & tobacco	7,8	24.6	57	100	7,9	25.1	57	1.9	20.2
Cotton	1,4	40.0	5	100	1,4	40.0	5	0.0	54.7
Other agricultural products	7,9	24.9	20	100	5,4	47.2	20	0.7	24.3
Fish & fish products	3,7	56.4	20	100	2,7	61.4	20	1.2	79.8
Minerals & metals	4,5	42.0	20	100	3,2	48.0	20	22.5	70.1
Petroleum	1,9	65.6	10	100	0,8	86.8	10	8.8	97.9
Chemicals	5,1	15.9	10	100	3,2	38.3	7	17.4	54.3
Wood, paper, etc.	0,4	95.5	12	100	0,3	95.5	12	3.4	98.9
Textiles	4,1	33.1	13	100	3,8	36.0	13	3.7	24.6
Clothing	11,3	1.1	12	100	11,3	1.1	12	0.9	0.2
Leather, footwear, etc.	7,1	14.8	25	100	5,6	24.8	25	2.7	10.7
Non-electrical machinery	4,1	38.9	12	100	2,1	51.9	10	12.1	72.0
Electrical machinery	5,4	32.4	25	100	3,7	40.7	25	8.2	50.2
Transport equipment	7,5	14.6	20	100	5,5	34.5	20	7.6	18.7
Manufactures, n.e.s.	6,5	29.9	25	100	5,5	32.9	25	2.7	64.0

Додаток Е

Таблиця Е.1 - Проведення перевірок юридичних осіб з питань дотримання валютного законодавства та їх результативність в Україні

Показник	2016	2017	I кв. 2018 р	Разом
Проведено планових перевірок, всього	1712	1813	404	3946
в т. ч. за якими встановлено порушення	329	405	85	819
Проведено позапланових перевірок, всього	5108	5255	943	11306
в т. ч. за якими встановлено порушення	4666	4662	754	10082
Нараховано сум всього, млн грн, в тому числі:*	2175,6	3150,8	229,7	5556,1
пені	2173,6	3101,9	228,7	5504,2
штрафних санкцій	2	48,9	1	51,9
Узгоджено (пред'явлено до сплати) нарахованих сум всього, млн грн, в т. ч.:	1001,3	1392,4	264,5	2658,2
пені	1000	1385	264	2658
штрафних санкцій	1	6	0,2	7,2
Разом сплачено до державного бюджету, млн грн	410	323,7	57,1	790,9